

ספר המצות הקצר

בו נאספו ונלקטו כל המצות עשה שאפשר לנו לקיימן בזמן הזה,
וכן מצות לא תעשה שהחויב על האדם בזמן הזה להימנע מלעשותם,
וכפי שמנאם הרמב"ם והרבה מהראשונים ז"ל.

וחילקתי אותו לבי' חלקים
החלק הא' הוא חלק המצות עשה,
והחלק הב' הוא חלק הלא תעשה.

נלקט ונברר בעזהי"ת החונן לאדם דעת
ע"י הצעיר שבכהונה
ישראל מאיר ב"ר ארי' זאב הכהן זללה"ה

התקין לדפוס והוסיף נספח
למצוות התלויות בארץ
יהודה איזנברג

שנת תשכ"ח לפ"ק

חלק א': חלק מצוות עשה

- א. מצות עשה להאמין שיש אלוה נמצא.
- ב. מצות עשה ליחד ה' יתברך, להאמין אמונה שלמה שהוא אחד בלי שום שיתוף.
- ג. מצות עשה לאהוב השם יתברך בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו.
- ד. מצות עשה לירא את ה'.
- ה. מצות עשה לקדש את ה' ברבים.
- ו. מצות עשה לילך בדרכי השם יתברך בכל היכולת.
- ז. מצות עשה להתפלל בכל יום להשם יתברך.
- ח. מצות עשה לקשור תפילין על ידו.
- ט. מצות עשה להניח תפילין על הראש.
- י. מצות עשה לעשות ציצית על כנפי בגדיהם.
- יא. מצות עשה לקרוא קריאת שמע שחרית וערבית.
- יב. מצות עשה לקבוע מזוזה בפתח הבית.
- יג. מצות עשה לברך ברכת המזון אחר אכילת לחם.
- יד. מצות עשה ללמוד תורה וללמדה.
- טו. מצות עשה שכל אחד מישראל יכתוב לו ספר תורה.
- טז. מ"ע להתדבק בחכמים ותלמידיהם.
- יז. מצות עשה לקום מפני שיבה ולכבד תלמיד חכם ולקום מפניו.
- יח. מצות עשה לירא מן המקדש.
- יט. מצות עשה לקדש את יום השבת בדברים.
- כ. מצות עשה לשבות בשבת ממלאכה.
- כא. מצות עשה לשמוח ברגלים.
- כב. מצות עשה להשבית חמץ ב"ד בניסן.
- כג. מצות עשה לאכול מצה בליל ראשון של פסח.
- כד. מצות עשה לספר ביציאת מצרים בליל ט"ו בניסן.
- כה. מצות עשה לשבות ממלאכה ביום ראשון של פסח.
- כו. מצות עשה לספור שבע שבתות תמימות מיום שהביאו העומר במקדש.
- כז. מצות עשה לשבות ממלאכה ביום שביעי של פסח.
- כח. מצות עשה לשבות ממלאכה בחג השבועות.
- כט. מצות עשה לשבות ממלאכה ביום א' בתשרי והוא ראש השנה.

- ל. מצות עשה לשמוע קול שופר בא' בתשרי שהוא ראש השנה.
- לא. מצות עשה לשבות ממלאכה ביום הכפורים.
- לב. מצות עשה להתענות ביום הכפורים.
- לג. מצות עשה שהחוטא ישוב מחטאו ויתודה חטאיו לפני השם יתברך.
- לד. מצות עשה לשבות ממלאכה ביום ראשון של סוכות.
- לה. מצות עשה לישב בסוכה בשבעת ימי החג.
- לו. מצות עשה ליטול בחג הסוכות ארבעה מינים.
- לז. מצות עשה לשבות ממלאכה ביום שמיני עצרת.
- לח. מצות עשה ליתן צדקה לעניי ישראל.
- לט. מצות עשה לקיים מוצא שפתיו מה שקיבל עליו בנדר או שבועה.
- מ. מצות עשה לדון דין הפרת נדרים ושבועות.
- מא. מצות עשה לכבד אב ואם.
- מב. מצות עשה לרא מאב ואם.
- מג. מ"ע לישא אשה לפרות ולרבות.
- מד. מצות עשה לישא אשה בקידושין.
- מה. מצות עשה לישא אשת אחיו שמת בלא בנים.
- מו. מצות עשה שתחליץ היבמה נעל היבם אם אינו רוצה ליבמה.
- מז. מצות עשה למול כל זכר בן שמונת ימים.
- מח. מצות עשה לשחוט בהמה חיה ועוף אם ירצה לאכול מבשרם.
- מט. מצות עשה לכסות דם שחיטה של חיה או עוף הטהורים.
- נ. מצות עשה לחלוק כבוד לכהן.
- נא. מצות עשה שכל זובח בהמה טהורה יתן לכהן זרוע ולחיים וקיבה.
- נב. מצות עשה ליתן לכהן ראשית הגז.
- נג. מצות עשה לקדש בכורות פטר רחם הזכרים.
- נד. מצות עשה שיפדה הישראל את בנו הבכור לאמו הישראלית.
- נה. מצות עשה לפדות פטר חמור זכר בשה.
- נו. מצות עשה לערוף פטר חמור זכר אם לא פדאהו.
- נז. מצות עשה להפריש חלה מעיסה וליתנה לכהן.
- נח. מצות עשה שהכהנים יברכו את ישראל.
- נט. מצות עשה שיטמא כהן לקרובים.
- ס. מצות עשה לאהוב כל אחד מישראל כגופו.
- סא. מצות עשה לאהוב את הגר.
- סב. מצות עשה להלוות לעניי ישראל.
- סג. מצות עשה להשיב משכון לבעליו בעת צרכו.
- סד. מצות עשה להשמיט מלוה בשנת השמיטה.
- סה. מצות עשה שבעל הבית יניח לפועל לאכול ממה שהוא עושה בדבר שגידולו מן הארץ.
- סו. מצות עשה ליתן שכר שכיר ביומו.
- סז. מצות עשה לדון דיני מקח וממכר בענין שציוותה התורה עליו.
- סח. מצות עשה להשיב גזילה אשר גזל.
- סט. מצות עשה להשיב אבידה לישראל.
- ע. מצות עשה לפרוק מבהמת חבירו הרובצת תחת משאה.
- עא. מצות עשה לטעון עם חבירו להקים המשא על הבהמה או על האדם.
- עב. מצות עשה להוכיח לחוטא.
- עג. מצות עשה לדון דין נחלות.
- עד. מצות עשה לשלח הקן.
- עה. מצות עשה לעשות מעקה לגגו ולהסיר כל מכשול מביתו.
- עו. מצות עשה לזכור מעשה שעשה לנו עמלק.
- עז. מצות עשה להכרית זרעו של עמלק.

חלק ב: חלק מצות לא תעשה

- א. מצות לא תעשה שלא לאכול גיד הנשה.
- ב. מצות לא תעשה שלא יראה חמץ ברשות ישראל כל ימי הפסח.
- ג. מצות לא תעשה שלא ימצא חמץ ברשות ישראל.
- ד. מצות לא תעשה שלא לאכול חמץ בפסח.
- ה. מצות לא תעשה שלא לאכול תערובת חמץ בפסח.
- ו. מצות לא תעשה שלא לעשות מלאכה בשבת.
- ז. מצות לא תעשה שלא לצאת בשבת חוץ לתחום.
- ח. מצות לא תעשה שלא להעלות על הדעת שיש שום אלוה אחר זולת השם יתברך.
- ט. מצות לא תעשה שלא לעשות עבודה זרה לעבוד.
- י. מצות לא תעשה שלא לעשות עבודה זרה לעבדה אפילו לנכרי.
- יא. מצות לא תעשה שלא להשתחות לעבודה זרה.
- יב. מצות לא תעשה שלא לעבוד עבודה זרה במה שדרך לעבדה.
- יג. מצות לא תעשה שלא לישבע בשם עבודה זרה.
- יד. מצות לא תעשה שלא להדיח עיר מישראל לעבוד עבודה זרה.
- טו. מצות לא תעשה שלא לאכול ולשתות מתקרובת עבודה זרה.
- טז. מצות לא תעשה שלא לפנות אחר עבודה זרה.
- יז. מצות לא תעשה שלא ליהנות מציפוי עבודה זרה ומתכשיטיה.
- יח. מצות לא תעשה שלא ליהנות מעבודה זרה ומתקרובתה ומן משמשיה וכל הנעשה בשבילה.
- יט. מצות לא תעשה שלא להתחתן עם גוים.

- כ. מצות לא תעשה שלא לחמול על עובדי עבודה זרה.
 כא. מצות לא תעשה שלא ללכת בחוקות הגוים.
 כב. מצות לא תעשה שלא לשמוע למתנבא בשם עבודה זרה.
 כג. מצות לא תעשה שלא להסית שום אדם מישראל לעבוד עבודה זרה.
 כד. מצות לא תעשה על המוסת שלא לאהוב את המסית.
 כה. מצות לא תעשה שלא לעזוב שנהא מהמסית.
 כו. מצות לא תעשה שלא להציל את המסית כשרואהו בסכנת מות.
 כז. מצות לא תעשה שלא להתנבאות בשם עבודה זרה.
 כח. מצות לא תעשה שלא לגדוד ולשרוט בבשרו לעבודה זרה ועל מתו.
 כט. מצות לא תעשה שלא לשבע לשוא.
 ל. מצות לא תעשה שלא לשבע בשקר על כפירת ממון.
 לא. מצות לא תעשה שלא לשבע שבועת ביטוי לשקר.
 לב. מצות לא תעשה שלא להרוג נפש.
 לג. מצות לא תעשה שלא לגנוב נפש מישראל.
 לד. מצות לא תעשה שלא לגנוב שום חפץ או ממון.
 לה. מצות לא תעשה שלא לגזול מחבירו בחזקה.
 לו. מצות לא תעשה שלא לכחש ממון.
 לז. מצות לא תעשה שלא לעשוק את חבירו.
 לח. מצות לא תעשה שלא לאחר שכר שכיר.
 לט. מצות לא תעשה שלא להעיד עדות שקר.
 מ. מצות לא תעשה שלא לחמוד דבר של חבירו.
 מא. מצות לא תעשה שלא להתאוות בלב דבר של חבירו.
 מב. מצות לא תעשה שלא למנוע שאר כסות ועונה מאשתו.
 מג. מצות לא תעשה שלא לחכות שום אדם מישראל.
 מד. מצות לא תעשה שלא להכות אב ואם.
 מה. מצות לא תעשה שלא לקלל אדם כשר מישראל.
 מו. מצות לא תעשה שלא לקלל אב ואם.
 מז. מצות לא תעשה שלא להונות זה את זה במקח וממכר.
 מח. מצות לא תעשה שלא להונות חבירו בדברים.
 נא. מצות לא תעשה שלא לענות אלמנה ויתום.
 נב. מצות לא תעשה שלא לתבוע ללוה חובו כשיודע שאין לו לשלם.
 נג. מצות לא תעשה שלא להתעסק בין מלוה ללוה ברבית.
 נד. מצות לא תעשה שלא להלוות לישראל ברבית בין כסף בין דבר מאכל או שאר דברים.
 נה. מצות לא תעשה שלא ללוות ברבית מישראל.
 נו. מצות לא תעשה שלא למנוע מהלוות לישראל מפחד השמיטה שלא תשטם.
 נז. מצות לא תעשה שלא לתבוע חוב שעברה עליו שביעית.
 נח. מצות לא תעשה שלא למשכן כלים שעושים בהם אוכל נפש.
 נט. מצות לא תעשה שלא למשכן בעל חוב בזרוע.
 ס. מצות לא תעשה שלא למשכן בגד אלמנה.
 סא. מצות לא תעשה שלא למנוע משכון מבעליו בעת צרכו.
 סב. מצות לא תעשה שלא לאמץ לב ולא לקפוץ יד מעני ישראל.
 סג. מצות לא תעשה שלא לקלל דיין.
 סד. מצות לא תעשה שלא למנות דיין שאינו הגון.
 סה. מצות לא תעשה על הדיין שלא לשמוע טענת בעל דין שלא בפני בעל דין חבירו.
 סו. מצות לא תעשה שלא לרחם על עני בדין.
 סז. מצות לא תעשה על הדיין שלא להטות משפט חוטא מפני רשעו.
 סח. מצות לא תעשה על הדיין שלא להטות משפט גר ויתום.
 סט. מצות לא תעשה שלא לעשות עול במשפט.
 ע. מצות לא תעשה שלא להדר פני גדול בדין.
 עא. מצות לא תעשה על הדיין שלא ליקח שוחד.
 עב. מצות לא תעשה שלא יירא מהבעל דין.
 עג. מצות לא תעשה שלא להקים דבר על פי עד אחד.
 עד. מצות לא תעשה על הבית דין שלא לקבל עדות קרוב.
 עה. מצות לא תעשה על הבית דין שלא לקבל עדות בעל עבירה.
 עו. מצות לא תעשה שלא להכשיל לחבירו בשום דבר.
 עז. מצות לא תעשה שלא להגיד לחבירו דברים שכנגדו דיבר עליו.
 עח. מצות לא תעשה שלא לשנוא בלב אדם כשר מישראל.
 עט. מצות לא תעשה שלא לבייש את חבירו.
 פ. מצות לא תעשה שלא לנקום מחבירו.
 פא. מצות לא תעשה שלא לנטור שנהא בלב על חבירו.
 פב. מצות לא תעשה שלא למנוע מלהציל חבירו מסכנה.
 פג. מצות לא תעשה שלא לעשות עול במדות ומשקלות.
 פד. מצות לא תעשה שלא להשהות ברשותו מדה או משקל חסר.
 פה. מצות לא תעשה שלא להשיג גבול רעהו ודוקא בארץ ישראל.
 פו. מצות לא תעשה שלא לאכול נבילה.
 פז. מצות לא תעשה שלא לאכול טריפה.
 פח. מצות לא תעשה שלא לאכול חלב.
 פט. מצות לא תעשה שלא לאכול כל דם.
 צ. מצות לא תעשה שלא לאכול אבר מן החי.

צא. מצות לא תעשה שלא לבשל בשר בחלב.
 צב. מצות לא תעשה שלא לאכול בשר שנתבשל בחלב.
 צג. מצות לא תעשה שלא לאכול בשר בהמה וחייה הטמאים.
 צד. מצות לא תעשה שלא לאכול עוף טמא.
 צה. מצות לא תעשה שלא לאכול דג טמא.
 צו. מצות לא תעשה שלא לאכול שרץ העוף.
 צז. מצות לא תעשה שלא לאכול משרץ הארץ.
 צח. מצות לא תעשה שלא לאכול תולעת הפירות והזרעים.
 צט. מצות לא תעשה שלא לאכול שרץ המים.
 ק. מצות לא תעשה שלא לאכול רמשים.
 קד. מצות לא תעשה שלא לאכול חמץ ערב פסח אחר חצות.
 קה. מצות לא תעשה שלא לאכול פירות אילן שלש שנים הראשונות לנטיעתו.
 קו. מצות לא תעשה שלא לאכול אכילת בן סורר ומורה.
 קז. מצות לא תעשה שלא לזרוע שני מיני זרעים בשדה.
 קח. מצות לא תעשה שלא לשחוט בהמה טהורה היא וולדה ביום אחד.
 קט. מצות לא תעשה שלא לפדות בכור בהמה טהורה.
 קי. מצות לא תעשה שלא ליקרב לעריות אפילו בלא ביאה.
 קיא. מצות לא תעשה שלא לגלות ערות האב במשכב זכר.
 קיב. מצות לא תעשה שלא לבא על אמו.
 קיג. מצות לא תעשה שלא לבוא על אשת אביו.
 קיד. מצות לא תעשה שלא לבוא על אחי אביו במשכב זכר.
 קטו. מצות לא תעשה שלא לבוא על כלתו היא אשת בנו.
 קטז. מצות לא תעשה שלא לבוא על הזכר.
 קיז-קיח. מצות לא תעשה שלא לבוא על בהמה ושלא להביא בהמה עליו.
 קיט. מצות לא תעשה שלא לבוא על בת בנו, ומצות לא תעשה שלא לבוא על בת בתו.
 קכ. מצות לא תעשה שלא לבוא על בתו.
 קכא-קכב-קכג. מצות לא תעשה שלא לבוא על אשה ובתה.
 קכד. מצות לא תעשה שלא לבוא על אשת איש.
 קכה. מצות לא תעשה שלא לבוא על דודתו, היא אשת אחי אביו.
 קכו. מצות לא תעשה שלא לבוא על אשת אחיו בן מן האב לבד או מן האם לבד ואפילו מזנות.
 קכז. מצות לא תעשה שלא לבוא על אחותו בין מן האב לבד או מן האם לבד ואפילו מזנות.
 קכח. מצות לא תעשה שלא לבוא על אחותו בת אשת אביו.
 קכט-קל. מצות לא תעשה שלא לבוא על אחות אביו.
 קלא. מצות לא תעשה שלא לבוא על אחות אשתו בחיי אשתו.
 קלב. מצות לא תעשה שלא לבוא על הנדה.
 קלג. מצות לא תעשה שלא לבוא על קדשה בלא קידושין.
 קלד. מצות לא תעשה שלא להחזיר גרושתו משנשאת לאחר.
 קלה. מצות לא תעשה שלא תנשא אשת המת בלא בנים לאיש זר.
 קלו. מצות לא תעשה שלא ישא פצוע דכא וכרות שפכה בת ישראל.
 קלז. מצות לא תעשה שלא ישא ממזר בת ישראל.
 קלח. מצות לא תעשה שלא יקח כהן אשה זונה.
 קלט. מצות לא תעשה שלא יקח כהן חללה.
 קמ. מצות לא תעשה שלא יקח כהן גרושה.
 קמא. מצות לא תעשה שלא יטמא כהן למת.
 קמב. מצות לא תעשה שלא להרביע חיה ועוף מין בשאינו מינו.
 קמג. מצות לא תעשה שלא לסרס זכר משום בעל חי.
 קמד. מצות לא תעשה שלא לעשות צורת אדם אפילו לנוי.
 קמה. מצות לא תעשה שלא לעשות שמן כמו שמן המשחה.
 קמו. מצות לא תעשה שלא לעשות במתכונת קטרת.
 קמז. מצות לא תעשה שלא לעשות מלאכה ביום ראשון של פסח.
 קמח. מצות לא תעשה שלא לעשות מלאכה ביום שביעי של פסח.
 קמט. מצות לא תעשה שלא לעשות מלאכה בחג השבועות.
 קנ. מצות לא תעשה שלא לעשות מלאכה בראש השנה.
 קנא. מצות לא תעשה שלא לעשות מלאכה ביום הכפורים.
 קנב. מצות לא תעשה שלא לאכול ולשתות ביום הכפורים.
 קנג. מצות לא תעשה שלא לעשות מלאכה ביום ראשון של סוכות.
 קנד. מצות לא תעשה שלא לעשות מלאכה בשמיני עצרת.
 קנה. מצות לא תעשה שלא לעשות שום דבר שימשך ממנו חלול השם.
 קנו. מצות לא תעשה שלא לתור אחר מחשבת הלב וראיית העינים.
 קנז. מצות לא תעשה שלא לאבד שום דבר קדוש ולא למחוק שום שם משמות הקדושים.
 קנח. מצות לא תעשה שלא לסור מדברי בית דין הגדול.
 קנט-קס. מצות לא תעשה שלא להוסיף על מצוות התורה.
 קסא. מצות לא תעשה שלא לעשות אבן משכית להשתחוות עליה אפילו להשם יתברך.
 קסב. מצות לא תעשה שלא להקים מצבה בשום מקום.
 קסג. מצות לא תעשה שלא לכתוב כתובת קעקע בבשרו.
 קסד. מצות לא תעשה שלא לעשות קרחה על מתו.
 קסה. מצות לא תעשה שלא לנחש.
 קסו. מצות לא תעשה שלא לעונן.
 קסז. מצות לא תעשה שלא לקסום.

- קסח. מצות לא תעשה שלא לכשף.
- קסט. מצות לא תעשה שלא להיות חובר חבר.
- קע. מצות לא תעשה שלא לעשות מעשה אוב.
- קעא. מצות לא תעשה שלא לעשות מעשה ידעוני.
- קעב-קעג. מצות לא תעשה שלא לשאול באוב, ושלא לשאול בידעוני.
- קעד. מצות לא תעשה שלא לדרוש אל המתים.
- קעה. מצות לא תעשה שלא להתנבאות שקר בשם ה'.
- קעו. מצות לא תעשה שלא לגלח פאת הראש.
- קעז. מצות לא תעשה שלא להשחית פאת הזקן.
- קעח. מצות לא תעשה שלא יהיה כלי גבר על אשה.
- קעט. מצות לא תעשה שלא ילבש גבר שמלת אשה.
- קפו. מצות לא תעשה שלא לחרוש בשור יחמור יחדו.
- קפא. מצות לא תעשה שלא ללבוש בגד מצמר ופשתים.
- קפב. מצות לא תעשה שלא להתעלם מאבדת ישראל להניחה.
- קפג. מצות לא תעשה שלא להניח בהמת ישראל רובץ תחת משאו וילך לו שלא לעזרו לפרוק מהבהמה.
- קפד. מצות לא תעשה שלא לעבור על הנדר.
- קפה. מצות לא תעשה שלא לאחר נדרו ונדבתו.
- קפו-קפז. מצות לא תעשה על פועל שלא יאכל בשעת מלאכה בדבר שגידולו מן הארץ אלא בגמר מלאכה.
- קפח. מצות לא תעשה שלא למנוע בהמה מאכול בעת מלאכתה.
- קפט. מצות לא תעשה שאם יקרא קן צפור לפניו לא יקח האם על הבנים.
- קצ. מצות לא תעשה שלא להניח מכשול בביתו.
- קצא. מצות לא תעשה שלא להשחית אילן מאכל במצור.
- קצב. מצות לא תעשה שלא לדור בארץ מצרים.
- קצג. מצות לא תעשה שלא יבוא טמא למחנה לוייה הוא הר הבית.
- קצד. מצות לא תעשה שלא לשכוח מעשה עמלק.

מצוות התלויות בארץ

- א. מצות עשה לרשת את ארץ ישראל ולא להניחה ביד הגוים.
- ב. מצות עשה שיהיו פירות שנה הרביעית קודש.
- ג-ד. מצות עשה שיניח הקוצר שדהו או הקוטף מטעיו בקצה השדה "פאה" לעניים.
- ה-ו. מצות עשה להניח את השבלים הנופלות בזמן הקציר לעניים.
- ז-ח. מצות עשה להניח את העומר שנשכח בשדה לעניים.
- ט-י. מצות עשה להניח בעת הבציר את העוללות לעניים.
- יא-יב. מצות עשה להניח בעת הבציר את הפרט לעניים.
- יג. מצות עשה להפריש מן הפירות תרומה גדולה.
- יד. מצות עשה להפריש מן הפירות מעשר ראשון.
- טו. מצות עשה להפריש מעשר שני.
- טז. מצות עשה להפריש מעשר עני.
- יז. מצות עשה להפריש מהמעשר הראשון תרומת מעשר.
- יח. מצות עשה להתודות לפני ה' על שקיימו מצות מעשרות.
- יט. מצות עשה להפריש חלה מן העיסה.
- כ-כא-כב-כג-כד. מצוות שמיטה
- כה. מצות עשה להפקיר כל מה שתצמח הארץ בשנה השביעית.
- כו. מצות עשה לאכול פירות שביעית.
- כז. מצות לא תעשה שלא לאכול טבל.
- כח. מצות לא תעשה שלא לשנות סדר המעשרות.
- כט. מצות לא תעשה שלא לאכול כלאי הכרם.
- ל. מצות לא תעשה שלא למכור מאדמת ארץ ישראל לגוי.
- לא-לב-לג. שלש מצוות לא תעשה באיסור חדש.
- לד. מצות לא תעשה שלא לאכול ערלה ואף בהנאה אסור.
- לה. מצות לא תעשה שלא לזרוע כלאים.
- לו. מצות לא תעשה שלא לזרוע כלאי הכרם.
- לז. מצות לא תעשה שלא לקחת מגבול חברו.

מבוא

חלק א : חלק מצוות עשה

א. מצות עשה להאמין שיש אלוה נמצא.

שנאמר: "אנכי ה' אלקיך וגו'" (שמות כ, ב). והוא יתברך ויתעלה המציא כל הנמצאים וכל העולמות מכחו וחפצו יתברך. הוא המשגיח על כל דבר. וזהו יסוד הדת, ומי שלא יאמין זה,

הוא כופר בעיקר ואין לו חלק וזכות בישראל. וחייבים אנו למסור נפשנו ומאודנו על אמונה זו. והעיקר שיקבע בנפשו שהאמת כן הוא, ואי אפשר בחילוף מזה. וזה נוהג בכל עת ורגע בזכרים ונקבות.

ב. מצות עשה ליחד ה' יתברך, להאמין אמונה שלמה שהוא אחד בלי שום שיתוף.

שנאמר: "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" (דברים ו, ד). וזוהי עיקר האמונה: אחרי ידיעה הראשונה שיש אלוה נמצא, צריך להאמין באמונה שלמה שהוא אחד פשוט בתכלית האחדות ואינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף, ולא יקרהו מקרי הגוף, ואין שני לו ומבלעדו אין אלהים, ואמונה זו חייבים אנו בכל עת ובכל רגע בזכרים ונקבות.

ג. מצות עשה לאהוב השם יתברך בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו.

שנאמר: "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך" (דברים ו, ה). והדרך לאהבתו הוא, כשנתבונן בפעולותיו עד שנשיגהו כפי יכולתנו, ויתלהב הלב לאהבתו, וזאת האהבה מחוייבת אלינו וישים כל מחשבותיו לאהבת השם יתברך, ואין אדם אוהב להקדוש ברוך הוא אלא בדעת שידעהו, ועל פי הדעת תהיה האהבה, אם מעט מעט ואם הרבה הרבה. לפיכך צריך האדם ליחד עצמו להבין ולהשכיל בחכמות ותבונות המודיעים את קונו כפי כח שיש באדם להבין ולהשיג, וזהו מן המצוות שחייב האדם בכל עת ובכל רגע. ונכלל במצוה זו לקרב בני אדם לעבודתו יתברך ולאהב אותו על בריותיו כמו אברהם אבינו עליו השלום, שנאמר "ואת הנפש אשר עשו בחרן" (בראשית יב, ה), ומפני זה קראו הקדוש ברוך הוא אוהבו שנאמר "אברהם אוהבי" (ישעיה מא, ח).

ד. מצות עשה לירא את ה'.

שנאמר: "את ה' אלקיך תירא" (דברים ו, יג). והדרך ליראתו הוא כמו הדרך לאהבתו וכנ"ל. וכשבאה עבירה לידו חייב להעיר רוחו, שהקדוש ברוך הוא משגיח בכל מעשה בני אדם. וזוהי מן המצוות שחייב אדם בכל עת תמיד. ובכלל היראה שלא להוציא שם שמים לבטלה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

ה. מצות עשה לקדש את ה' ברבים.

שנאמר: "ונקדשתי בתוך בני ישראל" (ויקרא כב, לב). וזה צריכים אנחנו לעשות במסירת נפשנו למות, ובכל מאודנו, לפרסם אמונתו יתברך שמו, שאם ירצו להכריחו להסירו מהאמונה, לא יאבה ולא ישמע וימסור נפשו למיתה בשביל זה. ולא יטעה את האנס שיחשוב שכפר אף על פי שבלב הוא מאמין בו יתברך שמו, כדי שלא יתן מקום אל המעבירו לחשוב שהוא כפר בה' יתברך. ואם האנס מכווין להעבירו על הדת, והוא בפרהסיא, דהיינו בפני עשרה מישראל, אפילו בכל העבירות, ואפילו שלא בשעת השמד, ייהרג ולא יעבור. ובשעת השמד חס ושלום, אפילו בצנעא ייהרג ולא יעבור. אבל בעבודה זרה וגילוי עריות ושפיות דמים אפילו בצנעא ושלא בשעת השמד, ואפילו האנס מתכוון להנאתו ולא להעבירו על דת, ייהרג ולא יעבור. ואם הוא ברבים, הרי זה מקדש השם ברבים שאין למעלה הימנו.

והעובר על זה ולא קידש השם במקום שחייב לקדשו, ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה שלא לחלל שם שמים, שנאמר "ולא תחללו" (ויקרא כב, לב) (ועיין בחלק הלאווין לא תעשה קנ"ה) ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

ו. מצות עשה לילך בדרכי השם יתברך בכל היכולת.

שנאמר: "והלכת בדרכיו" (דברים כח, ט). ולמדו חז"ל (סוטה יד) פירוש מצוה זו, מה הקדוש ברוך הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון, מה הקדוש ברוך הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום, מה הקדוש ברוך הוא נקרא חסיד אף אתה היה חסיד, וכן בכל המדות שיתואר בהן הקדוש ברוך הוא צריך האדם להדמות לו וללכת בדרכיו. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

ז. מצות עשה להתפלל בכל יום להשם יתברך.

שנאמר: "ואותו תעבוד" (דברים ו, יג). ומפי השמועה למדו חז"ל (תענית ב) שעבודה זו היא תפלה, שנאמר "ולעבדו בכל לבבכם" (דברים יא, יג), איזוהי עבודה שבלב זו היא תפלה. והמצוה היא, שיגיד אדם שבחו של הקדוש ברוך הוא, ואחר כך שואל צרכיו, ואחר כך נותן שבח והודיה להשם יתברך. וצריך להתפלל בכונת הלב שיפנה את לבו מכל המחשבות ויראה עצמו כאילו עומד לפני השכינה, ולא יעשה תפלתו כמי שנושא משא ומשליכו והולך לו, ולא יתפלל במחשבה טרודה ומבולבלת. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

ח. מצות עשה לקשור תפילין על ידו.

שנאמר: "וקשרתם לאות על ירך" (דברים ו, ח). ומקום הנחתן הוא על הקבורת במקום הגבוה.

ט. מצות עשה להניח תפילין על הראש.

שנאמר: "והיו לטטפת בין עיניך" (דברים ו, ח). ומקום הנחתן הוא במקום שמוחו של תינוק רופס. תפילין כתובים בהן ארבעה פרשיות: קדש, והיה כי יביאך, שמע, והיה אם שמוע, שיש בהן קבלת עול מלכות שמים, זכירת נסים ונפלאות שעשה השם יתברך עם אבותינו בהוציאם ממצרים, וקירב אותנו לעבודתו יתברך שמו. ואותן הדי' פרשיות, בתפילין של יד הן בבית אחד, ובתפילין של ראש הן בד' בתים קטנים. ומי שאינו מניח תפילין עובר בשמונה מצוות עשה. תפילין צריכין גוף נקי. היינו שיזהר שלא יצא ממנו רוח מלמטה כל זמן שהן עליו. כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו, וכל הרגיל בתפילין בגוף נקי מאריך ימים שנאמר "ה' עליהם יחיו" (ישעיה לח, טז). וחייב אדם למשמש בתפילין כל זמן שהן עליו שלא יסיח דעתו מהם אפילו רגע אחד, שקדושתן גדולה למאד. וכל זמן שתפילין על זרועו ועל ראשו הוא עניו וירא שמים, ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטלה, ואינו מהרהר מחשבות רעות אלא מפנה לבו בדברי האמת. ומצות תפילין נוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים אבל לא בנקבות.

י. מצות עשה לעשות ציצית על כנפי בגדיהם.

שנאמר: "ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם (במדבר טו, לח). וכסות שלובש האדם ביום שיש לה ארבע כנפות או יותר, ותהי מדתה שיתכסה בה ראשו ורובו של קטן המתהלך לבדו בשוק ואין צריך אחר לשמרו. ותהיה הכסות של צמר או של פשתים חייבת בציצית מן התורה, אבל שאר מינים אינם חייבים בציצית אלא מדרבנן. ואם נתכסה בטלית שיש לה ארבע כנפות ולא הטיל בה ציצית ביטל מצות עשה. וקטן היודע להתעטף חייב בציצית מדברי סופרים. וצריך ליהרהר מאד במצות ציצית, שהכתוב שקלה ותלה בה כל המצוות שנאמר "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'" (במדבר טו, לט). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים אבל לא בנקבות.

יא. מצות עשה לקרוא קריאת שמע שחרית וערבית.

שנאמר: "ודברת בם וגו' ובשכבך ובקומך" (דברים ו, ז). והיינו בזמן שכיבה ובזמן קימה, והם ג' פרשיות: שמע, והיה אם שמוע, ויאמר, מפני שיש בפרשת שמע יחוד השם ואהבתו יתברך שמו, ותלמוד תורה, שהוא יתד שהכל תלוי בו, ובפרשת והיה אם שמוע יש בה קבלת עול שאר המצוות, ובפרשת ויאמר שהיא פרשת ציצית יש בה זכירת כל המצוות. ומצוה להזכיר יציאת מצרים שנאמר "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיידך" (דברים טז, ג). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ולא בנקבות.

יב. מצות עשה לקבוע מזוזה בפתח הבית.

שנאמר: "וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך" (דברים ו, ט). ובמזוזה כתובות שתי פרשיות: שמע, והיה אם שמוע, וחייב אדם להזהר במזוזה, וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם יתברך ויזכור אהבתו ויעור משנתו ושגיאותיו בהבלי הזמן, וידע שאין דבר עומד לעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

יג. מצות עשה לברך ברכת המזון אחר אכילת לחם.

שנאמר: "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך" (דברים ח, י). ומן התורה אינו חייב לברך אלא אם כן שבע, ומדברי סופרים אפילו אכל כזית לחם חייב לברך אחריו ברכת המזון. ולפני אכילה מברך מקל וחומר: כשהוא שבע מברך, כשהוא רעב לא כל שכן. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים, ובנקבות ספק אם הן חייבות מן התורה.

יד. מצות עשה ללמוד תורה וללמדה.

שנאמר: "ושננתם לבניך" (דברים ו, ז). מצוה שיהיו דברי תורה מחודדים בפיו של אדם שלא יגמגם בהם. בין עני ובין עשיר. בחור וזקן, ובעל יסורים ועני המתפרנס מן הצדקה ומחזיר על הפתחים חייב לקבוע לו זמן לתורה ביום ובלילה שנאמר: "והגית בו יומם ולילה" (יהושע א, ח). וחייב ללמוד עד יום מותו שנאמר: "ופן יסורו מלבבך כל ימי חיידך" (דברים ד, ט). ומצוה

על האב ללמוד עם בנו, והוא קודם לאחרים. גם מחוייב ללמוד עם בן בנו, שנאמר "והודעתם לבניך ולבני בניך" (דברים ד, ט). ומשיתחיל התינוק לדבר, אביו מלמדו תורה ולומד עמו פסוק תורה צוה לנו משה. וחייב לשכור לו מלמד. ואשה פטורה מתלמוד תורה, מכל מקום ראוי לה שתשדל שלא יהיו בניה עמי הארץ. ותלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות, שתלמוד מביא לידי מעשה.

ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

טו. מצות עשה שכל אחד מישראל יכתוב לו ספר תורה.

שנאמר: "כתבו לכם את השירה הזאת" (דברים לא, יט). ופירשו וכתבו את התורה שיש בה שירה זאת, שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות. ואם כתבו בידו, מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני. ואם אי אפשר לו לכתוב בעצמו, צריך לקנותה או שישכור מי שיכתבנה לו. ואף על פי שיש לו ספר תורה מאבותיו מצוה לכתוב משלו. ואם הגיה בספר תורה אות אחת, הרי זה כאילו כתב כל התורה. וכתב הרא"ש ז"ל דכל זה בדורות הראשונים שהיו כותבין ספר תורה ולומדין מתוכה, אבל בימינו שכותבין ספר תורה ומניחין אותה בבית הכנסת לקרות בה ברבים, מצות עשה על כל איש מישראל שידו משגת לקנות חומשים, משניות וש"ס ופירושיהן, כדי להגות בהם הוא ובניו, כי מצות כתיבת התורה היא כדי ללמוד בה, ועל ידי הגמרא ופירושיה ידע פירוש המצוות והדינים על בוריים, על כן הן הספרים שאדם מצווה על כתיבתן. ומי שיש בכחו לקיים שניהם כפשוטו אשרי חלקו. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ולא בנקבות.

טז. מ"ע להתדבק בחכמים ותלמידיהם.

שנאמר: "ובו תדבק" (דברים י, ה). ואמרו חז"ל (כתובות קיא) הדבוק בחכמים כאילו דבוק בשכינה, לכן ישא בת תלמיד חכם וישיא בתו לתלמיד חכם, ויאכל עמו ויהנהו מנכסיו ויתאבק בעפר רגליהם של תלמידי חכמים וישתה בצמא את דבריהם. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

יז. מצות עשה לקום מפני שיבה ולכבד תלמיד חכם ולקום מפניו.

שנאמר: "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן" (ויקרא יט, לב). "שיבה" הוא זקן המופלג בזקנה אפילו אינו חכם. וחייב לעמוד לפניו אפילו חכם שהוא ילד, אבל אינו חייב לעמוד לפניו מלא קומתו אלא כדי להדרו. ו"זקן" הוא זה שקנה חכמה, אפילו הוא ילד עומדין לפניו מלא קומתו משקרב בד' אמותיו עד שיעבור מכנגד פניו. וחייב גם כן לחלוק כבוד לרבו אף שלא למד רוב חכמתו ממנו. והרב שמחל על כבודו כבודו מחול. ועון גדול הוא לבזות את החכמים או לשנוא אותם, וכל המבזה חכמים אין לו חלק לעולם הבא. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

יח. מצות עשה לירא מן המקדש.

שנאמר: "ומקדשי תיראו" (ויקרא יט, ל). ובתי כנסיות ובתי מדרשות שלנו נקראים בתי מקדש מעט, שנאמר "ואהי להם למקדש מעט" (יחזקאל יא, טז), ויש ליזהר בהם משחוק והתול ושיחה בטלה. ואין מחשבין בהם חשבונות ואין ישנים בהם וקדושתם חמורה מאד. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

יט. מצות עשה לקדש את יום השבת בדברים.

שנאמר: "זכור את יום השבת לקדשו" (שמות כ, ח). ואמרו חז"ל (תו"כ פרשת בחוקותי) קדשהו בדברים: בכניסתו בקידוש, וביציאתו בהבדלה. ומדברי סופרים שיקדש על היין או על הפת, וכן מדברי סופרים להבדיל ביציאתו על היין או על שאר משקה שהוא חמר מדינה. ואסור לטעום כלום קודם קידוש והבדלה. ועל ידי הנביאים נצטוינו שתי מצוות שהם עונג וכבוד שנאמר "וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד" (ישעיה נח, יג), "כבוד" הוא שירחוץ פניו וידיו בחמין וילבש כסות נקיה. "עונג" הוא שיתענג במאכל ומשקה. וחייב בג' סעודות בשבת, וכל המרבה בהוצאות שבת הרי זה משובח [והיינו לפי כחו]. המענג שבת נותנים לו נחלה בלי מצרים, ונותנים לו משאלות לבו וניצול משעבוד מלכיות. גם מצוה לערוך שולחנו במוצאי שבת אף על פי שאינו צריך אלא לכזית, ללוות המלכה. וכתב הרמב"ן שנכלל במצות עשה של זכירה זו גם כן לזכור שבת בכל יום. לכן כשיזכיר את ימות השבוע יאמר אחד בשבת, שני בשבת וכו'. גם בשאר ענינים כשיזדמן לו דבר טוב יזמנהו לשבת ויאמר בפיו הרי זה לשבת. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

כ. מצות עשה לשבות בשבת ממלאכה.

שנאמר: "וביום השביעי תשבות" (שמות כג, יב). ומצות עשה זו אנו מצווין ומוזהרין גם על בהמתנו שישבתו ממלאכה. ואמירה לגוי לעשות מלאכה אסור מדברי סופרים ונקרא שבות. (ועיין בחלק הלאוין לא תעשה ו') ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

כא. מצות עשה לשמוח ברגלים.

שנאמר: "ושמחת בחגך" (דברים טז, יד). וכשהיה בית המקדש קיים היתה השמחה שיקריב שלמים יותר על שלמי חגיגה, ונקראים "שלמי שמחה". וגם נשים חייבות בשמחה זו. ובזמן הזה אין שמחה אלא בבשר ויין. וחייב לשמח אשתו בבגדים נאים ולחלק לבני ביתו מיני מתיקה. וחייב לשמח עניים, ומי שאינו משמח עניים אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו. ושמחה זו קלון הוא להם, שנאמר "וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם" (מלאכי ב, ג). ואף על פי שאכילה ושתיה במועדים מכלל מצות עשה, לא ימשך ביין ובשחוק ובקלות ראש שזה הוללות וסכלות, ולא נצטוינו אלא על שמחה שיש בה עבודת השם יתברך, ואי אפשר לעבוד את ה' לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שכרות אלא מתוך שמחה של מצוה. והשמחה שישמח האדם בעשיית המצוה עבודה גדולה היא. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

כב. מצות עשה להשבית חמץ בי"ד בניסן.

שנאמר: "אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיתכם" (שמות יב, טו). מפי השמועה למדו שזה הראשון הוא י"ד בניסן קודם זמן איסור אכילת חמץ. וההשבתה היא שיבער החמץ הידוע מרשותו, ושאינו יודע מבטלו בלבו ויחשוב אותו לאין, ושאין בו צורך כלל. ומדברי סופרים שבדקין ומשביתין מתחלת ליל י"ד לאור הנר מפני שכל העם מצויים בבתיהם בלילה, ואור הנר יפה לבדיקה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

כג. מצות עשה לאכול מצה בליל ראשון של פסח.

שנאמר: "בערב תאכלו מצות" (שמות יב, יח). מצה צריכה שתהיה מאחד מחמשה מיני דגן, והם: חטה, שעורה, כוסמין, שבולת שועל, ושיפון (הוא קארן). ונשים חייבות גם כן במצה. וקטן שיכול לאכול מחנכין אותו בכזית, ואסור מדברי סופרים לאכול מצה בערב פסח עד שיאכל מצה לתיאבון. מרור וחרוסת מצוה מדברי סופרים, על מרור צריך לברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת מרור, ועל חרוסת אינו צריך לברך כלל. ונוהג בכל מקום בזכרים ונקבות.

כד. מצות עשה לספר ביציאת מצרים בליל ט"ו בניסן.

שנאמר: "והגדת לבנך ביום ההוא" (שמות יג, ח). ומצוה להודיע לבנים לפי דעתם. ואף על פי שאין לו בן, מצוה לספר. וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

כה. מצות עשה לשבות ממלאכה ביום ראשון של פסח.

שנאמר: "ביום הראשון מקרא קדש" (ויקרא כג, ז). ומלאכת אוכל נפש מותר בשביל ישראל, אבל לא בשביל גוים שנאמר "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם" (שמות יב, טז). העושה מלאכה שלא לצורך אוכל נפש ביטל מצות עשה זו, ועבר על לא תעשה שלא לעשות מלאכה, שנאמר "כל מלאכת עבודה לא תעשו" (ויקרא כג, ז) (עיי' לא תעשה קמ"ז). הבערה והוצאה מותרות אפילו שלא לצורך אוכל נפש. ומדברי סופרים לעשות בחוץ לארץ כל יום טוב שני ימים, ובארץ ישראל עושים רק יום אחד, אבל ראש השנה עושים שני ימים גם בארץ ישראל. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

כו. מצות עשה לספור שבע שבתות תמימות מיום שהביאו העומר במקדש.

שנאמר: "וספרתם לכם וגו' שבע שבתות תמימות" (ויקרא כג, טו). ומצוה למנות הימים עם השבועות שנאמר "תספרו חמשים יום" (ויקרא כג, טז), ומתחילין למנות מתחלת ליל ששה עשר בניסן. וספירה זו צריכה ברכה, ואם ספר ולא ברך יצא. ומונין בעמידה, ואם מנה כשהוא יושב - יצא. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים אבל לא בנקבות.

כז. מצות עשה לשבות ממלאכה ביום שביעי של פסח.

שנאמר: "ביום השביעי מקרא קודש" (ויקרא כג, ח). ודינו כמו יום טוב ראשון של פסח, כפי שמפורט במצות עשה כ"ה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

כח. מצות עשה לשבות ממלאכה בחג השבועות.

שנאמר: "וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש" (ויקרא כג, כא). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

כט. מצות עשה לשבות ממלאכה ביום א' בתשרי והוא ראש השנה.

שנאמר: "ובחודש השביעי באחד לחודש מקרא קודש" (ויקרא כג, כג). ודינו כיום ראשון של פסח לענין מלאכה. ומדברי סופרים לעשות ראש השנה שני ימים בין בארץ ישראל ובין בחוץ לארץ. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

ל. מצות עשה לשמוע קול שופר בא' בתשרי שהוא ראש השנה.

שנאמר: "יום תרועה יהיה לכם" (במדבר כט, א). ושופר הוא קרן כבש כפוף, ושאר שופרות פסולין. וחייבים לשמוע בראש השנה תשע תקיעות: שלש פעמים תקיעה תרועה תקיעה. ואנחנו מסופקים מה היא תרועה, על כן אנו תוקעים שלש פעמים תשר"ת ושלוש פעמים תש"ת ושלוש פעמים תר"ת כדי להסתלק מן הספק. ונוהג בכל מקום ובכל זמן, בזכרים אבל לא בנקבות.

לא. מצות עשה לשבות ממלאכה ביום הכפורים.

שנאמר: "שבת שבתון היא לכם" (ויקרא כג, לב). וכל העושה מלאכה ביום הכפורים ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה (עיין לא תעשה קנ"א), וחייב על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת כל מלאכה האסורה בשבת אסורה גם ביום הכפורים. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

לב. מצות עשה להתענות ביום הכפורים.

שנאמר: "אך בעשור לחודש השביעי הזה יום הכפורים הוא ועניתם את נפשותיכם" (ויקרא כג, כז). וצריך להתענות מערב עד ערב ולהוסיף מחול על הקודש. וכל המרבה בסעודה בערב יום הכפורים כאילו התענה תשיעי ועשירי. (ועיין בחלק הלאוין לא תעשה קנ"ב), ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

לג. מצות עשה שהחוטא ישוב מחטאו ויתודה חטאיו לפני השם יתברך.

שנאמר: "איש או אשה וגו' והתודו את חטאתם" (במדבר ה, ז). וזהו וידוי דברים לפני השם יתברך. ויאמר ממעמקי הלב: "אנא השם, חטאתי עויתי ופשעתי לפניך, כך וכך עשיתי (ויפרט החטא), והרי ניחמתי ובושתי ממעשי, ולעולם אין אני חוזר לעשות הדבר הזה". והעיקר הוא חרטה בלב באמת על העבר, ויקבל עליו שלא יעשה כזאת לעולם. וזהו עיקרה של תשובה. וכל המרבה להתודות הרי זה משובח, ואפילו מיתה וידוי של יום הכפורים אינן מכפרין אלא עם התשובה.

ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

לד. מצות עשה לשבות ממלאכה ביום ראשון של סוכות.

שנאמר: "ביום הראשון מקרא קודש" (ויקרא כג, לה). ודינו כיום ראשון של פסח" (מצות עשה כ"ה).

ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

לה. מצות עשה לישיב בסוכה בשבעת ימי החג.

שנאמר: "בסוכות תשבו שבעת ימים" (ויקרא כג, מב). וכל שבעת ימי החג הוא אוכל ושותה ודר בסוכה בין ביום בין בלילה. וכל ז' ימים עושה אדם ביתו ארעי וסוכתו קבע, ואסור לאכול סעודה חוץ לסוכה. בלילה הראשונה חובה לאכול בסוכה לפחות כזית פת, מכאן ואילך רצה לאכול פת אוכל בסוכה, רצה לאכול פירות אוכלן חוץ לסוכה. וקטן שהגיע לחינוך חייב מדברי סופרים.

ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים אבל לא בנקבות.

לו. מצות עשה ליטול בחג הסוכות ארבעה מינים.

שנאמר: "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל" (ויקרא כג, מ). והם לולב אחד, אתרוג אחד, שלושה בדי הדס ושני בדי ערבה. וצריך ליטול כדרך גדילתן, ומשהגביהן יצא ידי חובה. וכל היום כשר לנטילתן, ומדברי סופרים ליטול ד' מינים כל שבעת ימי החג, מלבד שבת, שאסרו חז"ל ליטול ארבעה מינים אפילו אם חל יום א' של סוכות בשבת, שמא יעבירם ד' אמות ברשות הרבים. ארבעת מינים מעכבין זה את זה. ואם לקחם בהשאלה – אינו יוצא ידי חובתו. על כן הנוטל 4 מינים של חברו, יקבלם במתנה, ויחזירם במתנה שנית לאחר שברך עליהם. קטן היודע לנענע חייב מדברי סופרים, כדי לחנכו במצוות.

ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים אבל לא בנקבות.

לז. מצות עשה לשבות ממלאכה ביום שמיני עצרת.

שנאמר: "ביום השמיני עצרת וגו' מקרא קודש" (ויקרא כג, לו). ודינו כיום ראשון של פסח (מצות עשה כ"ה).

ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

לח. מצות עשה ליתן צדקה לעניי ישראל.

שנאמר: "פתוח תפתח את ירך וגו'" (דברים טו, יא). ודרשו חז"ל" (בבא מציעא לא) "פתח תפתח", אפילו כמה פעמים. ועוד נאמר "והחזקת בו גר ותושב [מי שקיבל עליו לקיים שבע מצוות בני נח שמחוייבים אנו להחיותו] וחי עמך" (ויקרא כה, לה). ונאמר עוד "וחי אחיך עמך" (ויקרא כה, לו). וצריך ליתן לו כפי מה שראוי לעני, ולפי מה שחסר לו, אם אין לו כסות מכסים אותו ושאר דברים הצריכים לו, ואם אין יד הנותן משגת, נותן כפי השגת ידו. ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן צדקה לאחר. עני שהוא קרובו קודם לכל אדם. עניי ביתו קודמין לעניי עירו, עניי עירו קודמין לעניי עיר אחרת, שנאמר "לאחיך לענייך ולאביונך בארצך" (דברים טו, יא). כל הרואה עני מבקש, והעלים עינו ממנו ולא נתן לו צדקה, ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה (עיינן לא תעשה ס"ב). עבירה חמורה היא מאד, ונקרא בעליל חוטא ורשע.

ומחוייבים אנו להזהר במצות צדקה יותר מכל מצות עשה, שהצדקה סימן לזרע אברהם. ואין כסא ישראל מתכונן ודת האמת עומדת אלא בצדקה, שנאמר "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה" (ישעיה א, כז). וכל מי שהוא אכזר יש לחוש ליחוסו, שאין האכזריות מצויה אלא בגוים, שנא' "אכזרי המה ולא ירחמו" (ירמיה נ, מב), וכל ישראל כאחים שנאמר "בנים אתם לה' אלקיכם" (דברים יד, א). ואם לא ירחם האח על אחיו, מי ירחם עליו? ולמי עניי ישראל נושאים עיניהם, האם לגוים ששונאים אותם ורודפים אחריהם, הא אין עיניהם תלויות אלא לאחיהם! וצריך ליתן בסבר פנים יפות ובשמחה. אין דבר רע יורד מן הצדקה ואין אדם נעשה עני מן הצדקה שנאמר "והיה מעשה הצדקה שלום" (ישעיה לב, יז). וצריך לפייס העני בדברים, ואסור לגעור בו או להגביה קולו עליו בצעקה, מפני שלבו נשבר, ואוי לו למי שהכלים את העני. הכופה אחרים ליתן צדקה שכרו גדול משכר הנותן, וכל המרחם מרחמין עליו שנאמר "ונתן לך רחמים ורחמך והרבך" (דברים יג, יח). פדיון שבויים, אין מצוה גדולה ממנה, והמעלים עינו ממנה עובר בכמה מצוות עשה ולא תעשה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

לט. מצות עשה לקיים מוצא שפתיו מה שקיבל עליו בנדר או שבועה.

שנאמר: "מוצא שפתך תשמור ועשית כאשר נדרת" (דברים כג, כד) ונאמר "ככל היוצא מפיו יעשה" (במדבר ל, ג). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

מ. מצות עשה לדון דין הפרת נדרים ושבועות.

שנאמר: "איש כי ידור נדר לה' וגו'" (במדבר ל, ג). והיינו שאם התחרט הנודר על מה שנדר, יבוא לחכם מובהק, או לשלושה הדיוטות אם אין מומחה, ויאמר: "אני נשבעתי או נדרתי על כך וכך ונחמתי, ואילו הייתי יודע שאני מצטער בדבר זה עד כה, או שיארע לי כך, לא הייתי נודר או נשבע". והחכם או שלושת הדיוטות, אומרים לו: "כבר התחרטת?!!" והוא אומר "הן". אומרים לו: "שרוי לך", או "מחול לך", או "מותר לך". ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

מא. מצות עשה לכבד אב ואם.

שנאמר: "כבד את אביך ואת אמך" (שמות כ, יב). איזהו כבוד, מאכיל ומשקה ומלביש ומכסה משל אב. אין לאב כסף, ויש לבן - כופים את הבן לזון את אביו כפי כחו, ומשמש אותם כדרך שעבד משמש לרבו, ומכבדו אפילו לאחר מותו. אם אמר לו אביו השקני מים, ויש לפניו איזה מצוה לעשות, אם אין המצוה יכולה להעשות על ידי אחר, יעשה המצוה, מה שאין כן אם אמר לו אביו לעשות עבירה אפילו מדברי סופרים לא ישמע לו. שכולם חייבים בכבוד השם יתברך. כיבוד אב קודם לכיבוד אם שהוא ואמו חייבים בכבוד אביו, ומי שמיקל בכבוד אביו ואמו ביטל מצות עשה זו, אלא אם כן עשה מדעתם ובמחילתם. גם אשה חייבת בכבוד הוריה, ואם שבעלה מונע אותה מזה, פטורה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

מב. מצות עשה לירא מאב ואם.

שנאמר: "איש אמו ואביו תיראו" (ויקרא יט, ג). איזהו מורא? לא יעמוד וישב במקומו ולא יסתור את דבריו, ולא יכריע את דבריו ולא יקראנו בשמו לא בחייו ולא במותו, אלא יאמר אבא מארי. אב ואם שניהם שקולים בכבוד ובמורא, והשוה הכתוב כבודם ומוראם לכיבוד ומורא השם יתברך. והעובר על זה, והמקל ביראתם, ביטל מצות עשה. ואם כן עשה מדעתם פטור, שהאב שמחל על כבודו כבודו מחול. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

מג. מי"ע לישא אשה לפרות ולרבות.

שנאמר: "ויאמר להם אלקים פרו ורבו" (בראשית א, כח). ויכוין לקיום המין, והאיש שהוא בשנת י"ח נתחייב בפריה ורביה, ואם עבר עליו עשרים שנה ולא נשא הרי זה עובר ומבטל מצות עשה זו. ואם עוסק בתורה ומתיירא שלא יבטל מחמת טרדת מזונות, מותר להתאחר. ועל כל פנים לא יותר מן כ"ה שנה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

מד. מצות עשה לישא אשה בקידושין.

שנאמר: "כי יקח איש אשה" (דברים כד, א). והבא לישא אשה צריך לקדשה תחלה לקנותה לו לאשה, ומקדשה בכסף שיתן לה משלו, פרוטה או שוה פרוטה, ויאמר לה הרי את מקודשת לי בזה כדת משה וישראל, וצריך להיות בפני עדים כשרים. וקודם הקידושין צריך לברך ברכת אירוסין, והיא ברכת אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות לנו על ידי חופה וקידושין, וחותרם מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין. והמקדש אשה נקראת ארוסה ואסור מדברי סופרים לבוא עליה עד שתכנס לחופה ולברך שבע ברכות. וקודם כניסה לחופה צריך לכתוב לה כתובה, ומשתכנס לחופה נשואה אף על פי שלא נבעלה, והוא שתהא ראויה לביאה, אבל אם היא נדה, אף על פי שנכנסה לחופה ונתיחד עמה לא גמרו הנשואין, והרי היא כארוסה לכל דבר.

ונוהג בכל מקום ובכל זמן. ונצטוינו בתורתנו הקדושה שהרוצה לגרש את אשתו מפני שמצא בה ערות דבר שצריך לגרשה בגט וכנהוג בישראל שנאמר "והיה אם לא תמצא חן בעיניו, כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתות" (דברים כד, א) [והיינו גט]. וכל עניני הגט אינם נעשים אלא על פי רבנים מובהקים היודעים בטיב גיטין וכל שאינו יודע בטיב גיטין אפילו הוא למדן גדול בשאר עניני התורה לא יתעסק בזה, כי בגט ישנם הרבה פרטים עיקריים, ומי שאינו בקי היטב בהם עלול להיות נכשל בהם. ואשה רעה בדעותיה, היינו שכופרת באמונת ה' ותורתו, ושאינה צנועה כבנות ישראל וכל שכן אם נתברר לו שאינה הולכת לטבול לנדתה כדין, מצוה לגרשה שנאמר "גרש לך ויצא מדון" (משלי כב, י). ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

מה. מצות עשה לישא אשת אחיו שמת בלא בנים.

שנאמר: "כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם וגו' יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה" (דברים כה, ה). ובזמנינו שאינם מכוונים לשם מצוה להקים שם לאחיו המת אין דין יבום נוהג רק חליצה וכדלקמן.

מו. מצות עשה שתחליץ היבמה נעל היבם אם אינו רוצה ליבמה.

שנאמר: "אם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו וגו' וחלצה נעלו מעל רגלו וגו'" (דברים כה, ט). וסדר החליצה אינו נעשה אלא על ידי רבנים מובהקים הבקיאים בענינים אלו. וכל מי שאינו חולץ ליבמתו ביטל מצות עשה זו, ויש אנשים שנמנעים לחלוץ ליבמתיהם באמרם שיהיה להם סכנה על ידי זה והוא טעות גדולה. וישרים דרכי ה' ולא יאונה להם כל און אם יקיימו המצוה, ולהיפך, אם לא ירצו לקיים המצות עשה, עונם גדול למאד. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

מז. מצות עשה למול כל זכר בן שמונת ימים.

שנאמר: "ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר" (בראשית יז, יב). ודווקא ביום שנאמר "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (ויקרא יב, ג), וימול אחר עלות השמש, ואם מל משעלה עמוד השחר יצא. ומילה שחיובה ודאי וזמנה ודאי דוחה את השבת. מילה היא מצות עשה שיש בה כרת, שנאמר "וערל זכר אשר לא ימול בשר ערלתו ונכרתה" (בראשית יז, יד). ומצוה על האב למול את בנו, ואם עבר האב ולא מלו ביטל מצות עשה זו, אבל אינו חייב כרת שאין כרת אלא בהערל עצמו, דאם לא מלו האב, מחוייב בעצמו למול כשיגדיל. ובכל יום שיעבור עליו משיגדיל ולא מל את את עצמו ביטל מצות עשה זו. וחייב כרת אם מת ולא מל את עצמו במזיד. וכל המפר ברית, אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא. וגדולה מצוה זו שנכרתו עליה י"ג בריתות. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

מח. מצות עשה לשחוט בהמה חיה ועוף אם ירצה לאכול מבשרם.

שנאמר: "וזבחת מבקרך ומצאנך כאשר צויתך" (דברים יב, כא). מלמד שנצטוו משה רבינו עליו השלום בעל פה הלכות שחיטה, על הושט ועל הקנה ורוב סימן אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה, ועל שהיה דרסה חלדה הגרמה ועיקור. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

מט. מצות עשה לכסות דם שחיטה של חיה או עוף הטהורים.

שנאמר: "בחיה או עוף, ושפך את דמו וכסהו בעפר" (ויקרא יז, ג). וצריך ליתן עפר למטה ואחר כך ישחוט ואחר כך יכסה, כי בעפר משמעותו עפר למטה ועפר למעלה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

נ. מצות עשה לחלוק כבוד לכהן.

שנאמר: "וקדשתו" (ויקרא כא, ח). והיינו לקדשו ולהכינו שיהיה ראוי ומוכן להקריב קרבנות וגם לנהוג בו כבוד להקדימו לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון בתורה ולברך ראשון בסעודה, וליטול מנה יפה ראשון. ומחוייבין אנו לקדשו אפילו בעל כרחו אם אינו רוצה, שנאמר "וקדשתו" אפילו בעל כרחו. ואפילו כהן בעל מום ושאינו ראוי לעבודה חייבים אנו לכבדו. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

נא. מצות עשה שכל זובח בהמה טהורה יתן לכהן זרוע ולחיים וקיבה.

שנאמר: "ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה" (דברים יח, ג). והן זרוע ימין מן השוק של ידו שהן שני איברים מעורים זה בזה, ולחיים מן הפרק של לחי עד פיקה של גרגרת (טבעת גדולה) עם הלשון שביניהם, ואין מולגין אותו ואין מפשיטין אלא יתנו לכהן בעורן וצמרן. והקיבה בחלב שעליה ובחלב שבתוכה ונהגו הכהנים להניח החלב לבעלים. ואלו הם נקראים "מתנות" בכל מקום. וכהן רשאי למכור המתנות או להאכילם לכלבים, שאין בהם קדושה כלל. וכהן יכול לזכותן לישראל חברו דדחיקא ליה שעתא. ובזמן הזה נוהגין כר' אילעי (חולין קלו) ואין נותנים בחוץ לארץ, ויש מיחדי סגולה שמחמירין גם בחוץ לארץ, וראוי ונכון לעשות כן כדי לקיים מצות עשה זו.

נב. מצות עשה ליתן לכהן ראשית הגז.

שנאמר: "ראשית גז צאנך תתן לו" (דברים יח, ד). ושיעורו מדברי סופרים אחד מששים, ואינו חייב בזה אלא כבשים, והוא שיהיו חמש צאן ויהיה בגיזה שלהם לא פחות ממשקל כל אחד י"ב סלעים שבין הכל משקל ששים סלעים. ונוהג כמו מתנות וכנוזכר לעיל במצות עשה נ"א.

נג. מצות עשה לקדש בכורות פטר רחם הזכרים.

שנאמר: "קדש לי כל בכור פטר רחם בבני ישראל באדם ובהמה" (שמות יג, ב). ומצוה להקדיש בכור בהמה טהורה ויאמר הרי זה קדוש שנאמר "תקדיש לה' אלקיך" (דברים טו, יט), ואם לא הקדישו הרי זה מתקדש מאיליו. ובזמן הזה הבכור ירעה עד שיפול בו מום ושייך לכהן. ונוהג בזכרים ונקבות.

נד. מצות עשה שיפדה הישראל את בנו הבכור לאמו הישראלית.

שנאמר: "אך פדה תפדה את בכור אדם" (במדבר יח, טו). והפדיון הזה הוא חמש סלעים או מטלטלין שוה חמש סלעים ונותן הפדיון לכהן ודמי הפדיון הם חולין גמורים, ואם אבי הבכור הוא כהן או לוי או אמו של בכור היא בת כהן או בת לוי פטור מפדיון הבן. וזמן פדיונו הוא לאחר שלושים יום ללידתו שנאמר "ופדוייו מבן חדש תפדה" (במדבר יח, טז). ואם אין לו אב מחוייב הוא לפדות את עצמו לכשיגדיל. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

נה. מצות עשה לפדות פטר חמור זכר בשה.

שנאמר: "וכל פטר חמור תפדה בשה" (שמות יג, יג). ונותן השה לכהן שנאמר "כל פטר רחם וגוי יהיה לך" (במדבר יח, טו) וכהנים ולויים פטורים, ואם אין לו שה לפדותו פודהו בשויו ונותן דמיו לכהן, ואם היה הפטר חמור שוה עשר סלעים, יכול לפדותו בשה שוה דינר. וכהנים ולויים פטורים מזה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

נו. מצות עשה לערוף פטר חמור זכר אם לא פדאהו.

שנאמר: "ואם לא תפדה וערפתו" (שמות יג, יג). עריפה הוא שמכהו בקופיץ בערפו עד שימות, ודוקא בקופיץ, ולא בדבר אחר ולא במיתה אחרת. ואסור בהנאה אף לאחר עריפתו, וטעון קבורה ואפרו אסור. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. וכהנים ולויים פטורים.

נז. מצות עשה להפריש חלה מעיסה וליתנה לכהן.

שנאמר: "ראשית עריסותיכם חלה תרימו" (במדבר טו, כ). ואחד מחמשה מיני דגן אם יש בעיסתו מ"ג ביצים וחומש ביצה חייב בחלה, ובחוץ לארץ מפרישין חלה מדברי סופרים שלא תשתכח תורת חלה, ושורפין אותה. ומן התורה אין לה שיעור אלא כל שהוא חתיכת עיסה פוטר.

נח. מצות עשה שהכהנים יברכו את ישראל.

שנאמר: "כה תברכו את בני ישראל, יברכך וגוי יאר וגוי ישא וגוי" (במדבר ו, כג). ואם הוסיף הכהן איזה ברכה אחרת עובר על לאו דלא תוסיף (עיי' בחלק הלאוין לא תעשה קנ"ט) ואם לא עלה הכהן בשעה שהשליח צבור קורא "כה תברכו", "אמור להם", "ושמו את שמיי". וכל כהן המברך, מתברך שנאמר "ואברכה מברכך" (בראשית יב, ג). ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

נט. מצות עשה שיטמא כהן לקרובים.

שנאמר: "לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו הבתולה וגו', לה יטמא" (ויקרא כא, ג).
ואף שאסור לכהן לטמא לשאר מתים, אבל לקרובים מחוייב ליטמא. ומטמא גם לאשתו
הנשואה. ואחיו ואחותו היינו דוקא מאביו. ונשים אינן מחוייבות להטמאות לקרובים אלא
רשות הוא אצלן, וצריכות לנהוג אבילות, וזה בעצמו מצות אבל, שכל אחד מישראל חייב
להתאבל על אחד משבעה קרובים הנ"ל. ויום הראשון הוא מן התורה ושאר ימי אבילות הם
מדרבנן.
ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

ס. מצות עשה לאהוב כל אחד מישראל כגופו.

שנאמר: "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח). לכן צריך לחוס על גוף חברו וממונו וכבודו
כמו על עצמו, והמתכבד בקלון חברו אין לו חלק לעולם הבא. ובכלל מצות עשה זו הבאת
שלום בין אדם לחבירו.
ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

סא. מצות עשה לאהוב את הגר.

שנאמר: "ואהבתם את הגר" (דברים י, יט). וזוהי מצוה נוספת על ואהבת לרעך כמוך (שהרי
הגר הוא גם כן בכלל ישראל). והקב"ה אוהב את הגר דכתיב "ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה"
(דברים י, יח), ונאמר "ואתם ידעתם את נפש הגר" (שמות כג, ט), ופירוש גר כאן, הוא שבא
מארץ אחרת ומעיר אחרת לגור אתנו, ומכל שכן גר שנתגיר.
ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

סב. מצות עשה להלוות לעניי ישראל.

שנאמר: "אם כסף תלוה את עמיי" (שמות כב, כד). וזה חובה. ומצוה זו גדולה מן הצדקה
ומחוייבת יותר, והתורה הקפידה על מי שימנע מהלוות לעני שנאמר "ורעה עינך באחיך
האביון וגו' והיה בך חטא" (דברים טו, ט) (ועיין בחלק הלאוין לא תעשה נ"ו).
ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

סג. מצות עשה להשיב משכון לבעליו בעת צרכו.

שנאמר: "השב תשיב לו את העבוט" (דברים כד, יג). ואחד הממשכן חברו בבית דין, או
שמשכנו בידו בזרוע או מדעת הלוה, חייב בזה, ומחזיר לו את הכר בלילה. וכלים שעושה בהם
מלאכתו, או בגדים שלובשם ביום, מחזירם לו ביום על כל היום. ומי שעבר ולא השיב המשכון
בזמנו ביטל מצות עשה זו ועובר על לאו אחד (עיין בחלק הלאוין לא תעשה ס"א).

סד. מצות עשה להשמיט מלוה בשנת השמיטה.

שנאמר: "שמוט כל בעל משה ידו" (דברים טו, ב). ואם החזיר לו חוב שעברה עליו שביעית לא
יקבל ממנו, אלא יאמר לו משמט אני, שנאמר "וזוה דבר השמיטה" (דברים טו, ב). ואם אמר לו
הלוה: אף על פי כן קח, יקבל ממנו. ומן התורה שמיטת כספים אינו נוהג אלא בזמן שיוכל

נוהג, ומדברי סופרים שיהא שמיטת כספים נוהג גם בזמן הזה שלא תשתכח תורת שמיטה מישראל, ופרוזבול מועיל לשמיטת כספים בזמן הזה שלא תשמט. ונוהג בזכרים ונקבות.

סה. מצות עשה שבעל הבית יניח לפועל לאכול ממה שהוא עושה בדבר שגידולו מן הארץ.

שנאמר: "כי תבוא בכרם רעך ואכלת וגו'" (דברים כג, כה). ונאמר כי תבוא בקמת רעך וקטפת מלילות וגו' (דברים כג, כו). ומפי השמועה למדו שבפועל הכתוב מדבר. ואוכל בין בתלוש בין במחובר שעדיין לא נגמרה מלאכתו, ועל ידי מעשה זו נגמרה המלאכה [למעשה או לחלה]. והיינו לא קודם גמר מלאכה ולא לאחר גמר מלאכה, אלא בשעת גמר מלאכה. ומפני השבת אבידה לבעלים, אמרו חכמים (בבא מציעא צא) שיהיו הפועלים אוכלים בהליכתם מאומן לאומן ובחזירתם מן הגת, כדי שלא יבטלו ממלאכתו וישבו לאכול, אלא אוכלים בתוך המלאכה כשהם מהלכים ואינם מבטלים ממלאכתם. השומר את המחובר אינו אוכל כלל, שהשומר אינו כעושה מעשה. והשומר בתלוש אינו אוכל מדין תורה אלא מהלכות מדינה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

סו. מצות עשה ליתן שכר שכיר ביומו.

שנאמר: "ביומו תתן שכרו" (דברים כד, טו). וגר תושב [שקיבל עליו לקיים שבע מצוות בני נח] יש בו גם כן משום ביומו תתן שכרו. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. (ועיין בחלק הלאוין לא תעשה ל"ח).

סז. מצות עשה לדון דיני מקח וממכר בענין שציותה התורה עליו.

כלומר שיש צדדין שיתקיים המכר בין מוכר ללוקח ויש צדדין שאין לו קיום. והיא חובה עלינו לדון ביניהם כמצות התורה. ובאה מצוה מיוחדת על זה בפרשה מיוחדת שנאמר וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך וגו' (ויקרא כה, יד). מפני שהוא דבר תמידי אל הבריות, שאי אפשר לבני אדם לחיות אפילו יום אחד זולתו. וקרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה. ומטלטלין ובהמה במשיכה וכל שכן בהגבהה וכיוצא בזה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

סח. מצות עשה להשיב גזילה אשר גזל.

שנאמר: "והשיב את הגזילה אשר גזל" (ויקרא ה, כג). הגוזל משווה פרוטה ולמעלה יחזיר לנגזל, ואם מת הנגזל יחזיר הגזילה ליורשים. ואם נאבדה הגזילה נותן דמיה. ובכלל מצוה זו גם החזרת גניבה ואונאה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

סט. מצות עשה להשיב אבידה לישראל.

שנאמר: "השב תשיבם לאחיך" (דברים כב, ב). ואם התעלם ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה (עיין בחלק הלאוין לא תעשה קפ"ב). לקח האבידה ולא השיבה, ביטל גם כן מצות עשה

זו ועובר על שני לאוין (לא תעשה ל"ה וקפ"ב). אפילו לרשע מצוה להחזיר אבידה, אבל אוכל נבילות להכעיס ומחלל שבת בפרהסיא הרי הוא אפיקורס, ואסור להחזיר לו אבידה. אם מצא דבר שאינו לפי כבודו לטפל בו, ואילו היה שלו לא היה מטפל בו, אינו חייב לטפל בו. ואם רוצה לעשות לפניו משורת הדין, עושה ותבוא עליו ברכה. וכתב רבינו יונה, אם מצוה להשתדל בהצלת ממון חבירו, קל וחומר להשתדל בהצלת חיי חבירו להצילו בעת צרתו. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

ע. מצות עשה לפרוק מבהמת חבירו הרובצת תחת משאה.

שנאמר: "כי תראה חמור שנאך רובץ תחת משאו וגו' עזב תעזוב עמו" (שמות כג, ה). אפילו היה עליה משא יותר מן הראוי לה, וחייב לפרוק בחנם ולא בשכר. זקן ואינו לפי כבודו פטור. פרק וטען וחזרה ונפלה, חייב לפרוק ולטעון עוד פעם אחרת, ואפילו מאה פעמים שנאמר "עזוב תעזוב עמו". וצריך ללכת עמו עד פרסה אלא אם כן אמר בעל המשא אינני צריך לך.

עא. מצות עשה לטעון עם חבירו להקים המשא על הבהמה או על האדם.

שנאמר: "הקם תקים עמו" (דברים כב, ד). ואם הניחו והלך לו ולא עזרו ביטל מצות עשה. זקן ואינו לפי כבודו פטור, אבל אם אילו היתה שלו היה פורק וטוען מחוייב גם כן בשל חבירו. ואם רוצה לעשות לפניו משורת הדין, פורק וטוען אפילו אינו לפי כבודו ותבוא עלי ברכה. היו לפניו מצות פריקה ומצות טעינה, פריקה קודם משום צער בעלי חיים. אבל אם היה הנצרך לטעון שונא והאחר אוהב, מצוה לטעון עם השונא בתחלה כדי לכוף את יצרו. והשונא האמור כאן הוא שראהו לבדו שעבר עבירה והתרה בו ולא חזר, הרי זה מצוה לשנאותו, ואף על פי כן יטעון ויפרוק עמו שמא ישהה בשביל ממונו ויבוא לידי סכנה, וראוי להצילו מאחר שמאמין בעיקרי הדת. טעינה דוקא אם משלם לו שכר עבור זה, אבל בחנם אינו מחוייב לטעון. ושתי מצוות אלו של פריקה וטעינה נוהגות בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

עב. מצות עשה להוכיח לחוטא.

שנאמר: "הוכח תוכיח את עמיתך" (ויקרא יט, יז). ויודיעו שהוא חוטא על עצמו במעשיו הרעים, ויודיעו שאינו אומר לו אלא לטובתו להביאו לחיי עולם הבא. וחייב להוכיחו עד שישמע לו או עד שיכהו ויאמר לו אינני שומע לך, ויש מהראשונים שמקילין בדבר זה וסבירא להו דדי עד נזיפה. ואפילו לדעה הראשונה דוקא כשעובר באיסור דאורייתא, וכשהוא משער שיועיל זה על להבא, שלא יעשה עוד דבר זה. ואפילו קטן לגדול חייב להוכיח. וכל שבידו למחות ואינו מוחה הוא נתפס בעונו, ואף על פי שמצוה להוכיחו לא יביישנו בתחלה. ומצוה לקבל תוכחה ולא הוב את המוכיח. איתא בחז"ל דאפילו על איסור דרבנן אם עובר במזיד מותר למיקריה עבריינא. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

עג. מצות עשה לדון דין נחלות.

שנאמר: "איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו" (במדבר כז, ח). ובן קודם לבת, וכל יוצאי ירכו קודמין לבת, בת וכל יוצאי ירכה קודמין לאבי המת, ובכלל מצוה זו שירש הבכור פי שנים בנחלה, והבעל יורש את אשתו מדברי סופרים והוא קודם לכל בירושתה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

עד. מצות עשה לשלח הקן

הוא המוצא קן צפור בדרך והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים ורוצה לקחתם, צריך לשלח את האם מקודם ואחר כך ליקח אותם.

שנאמר: "שלח תשלח את האם, ואחר כך ואת הבנים תקח לך" (דברים כב, ז). ואופן השילוח הוא שאוחז בכנפיה ומפריחה. שלחה וחזרה אפילו כמה פעמים חייב לשלחה. היתה מעופפת אם כנפיה נוגעות בקן חייב לשלח, ואם לאו פטור מלשלח. שלוח הקן אינו נוהג אלא בעוף טהור ושאינו מזומן [היינו שמצא אותם בדרך בכל עץ או על הארץ], ואפרוחים דוקא שאינם מפריחים עדיין, וצריכות לאמן. וביצים שאינן מוזרות. אם עבר ולקח האם עם הבנים יקיים העשה וישלח האם. ואם שחט האם או שמתה קודם ששלחה שאינו יכול שוב לקיים העשה, עבר על לא תעשה. וכן אם בא אחר וחטף האם מידו ושלחה, או שברחה מתחת ידו שלא מדעתו לוקה, שהרי לא קיים העשה. נטל האם וקצץ כנפיה כדי שלא תעוף ושלחה, מכין אותה מכות מרדות, ומשהה אותה אצלו עד שיגדלו כנפיה ומשלחה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

עה. מצות עשה לעשות מעקה לגגו ולהסיר כל מכשול מביתו.

שנאמר: "ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך וגו'" (דברים כב, ח). וכל המניח גגו בלא מעקה ביטל מצות עשה, וכן כל דבר שיש בו מכשול סכנת מות באר או בור צריך לעשות מחיצה לפניו גבוה עשרה טפחים, וצריכה שתהא המחיצה חזקה שיכולים להשען עליהם ולא תפול, ואסור לגדל כלב רע בתוך ביתו. וכתב בספר חרדים ובשומרו על לב בכל יום מצוה זו, ויראה אם צריך תיקון נחשב לו כאילו מקיים המצוה בכל יום. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

עו. מצות עשה לזכור מעשה שעשה לנו עמלק.

שנאמר: "זכור את אשר עשה לך עמלק" (דברים כה, יז). והיינו לזכור בפה, מעשיו הרעים ואריבתו עלינו, כדי לעורר לבנו לשנוא אותו. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

עז. מצות עשה להכרית זרעו של עמלק.

שנאמר: "מחה תמחה את זכר עמלק" (דברים כה, יט). ואנחנו לא נדע מי הוא עמלק עד אשר יבוא אליהו הנביא ויודיע לנו מי הוא ואז נמחה את זכרו מתחת השמים. והי' יזכנו לראות בביאת אליהו הנביא ומשיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

תמו כל המצוות עשה הנהוגות בזמן הזה ומספרם ע"ז.

"ויחי'ו' ב'ה'ים'" סימן.

חלק ב: חלק מצות לא תעשה

א. מצות לא תעשה שלא לאכול גיד הנשה.

שנאמר: "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה" (בראשית לב, לג). ונוהג בבהמה וחיה טהורין, ונוהג בשליל בירך ימין ובירך שמאל. ושני גידין הם, הפנימי הסמוך לעצם של הכף אסור מן התורה, ושאר הגיד הפנימי מה שאינו על הכף והגיד העליון כולו והחלב שעליהן ושעל גיד הנשה ושאר גידין וקרומין אסור מדברי סופרים. אכל גיד הנשה מנבילה או טריפה עובר בשני לאוין. (שלא לאכול גיד הנשה ושל נבילה או טריפה). גיד מותר בהנאה מדברי הקבלה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

ב. מצות לא תעשה שלא יראה חמץ ברשות ישראל כל ימי הפסח.

שנאמר: "מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ" (שמות יג, ז). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

ג. מצות לא תעשה שלא ימצא חמץ ברשות ישראל.

שנאמר: "שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם" (שמות יב, יט). והמניח חמץ בביתו בפסח, כגון שחימץ עיסה בפסח והניחה בביתו, או שקנה חמץ והצניעה במזיד לוקה שתיים (משום בל יראה ומשום בל ימצא), מפני שעשה מעשה. אבל הניח חמץ בפסח מקודם פסח שלא ביערו, עובר בשני לאוין הנ"ל, אבל אינו לוקה מפני שלא עשה מעשה. חמץ של גוי הנמצא ברשות ישראל אם קיבל עליו הישראל אחריות חייב לבערו, ואם לא קיבל עליו אחריות ליכא איסורא להשהות, דכתיב "ולא יראה לך" (שמות יג, ז), שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים. ואם הגוי יכול לתבוע לישראל בדיני הגוים, אפילו לא קבל עליו אחריות הרי זה חייב לבער. חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה מדברי סופרים משום קנס, משום שעבר על לא יראה ולא ימצא. ואפילו שכחם בשוגג אסרוהו. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

ד. מצות לא תעשה שלא לאכול חמץ בפסח.

שנאמר: "ולא יאכל חמץ" (שמות יג, ד). ואפילו בהנאה אסור, והאוכל כזית חמץ בפסח במזיד חייב כרת ובשוגג חייב חטאת. ואחד האוכל ואחד הממחה ושותה. והאוכל פחות מכזית מכין אותו מכות מרדות. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

ה. מצות לא תעשה שלא לאכול תערובת חמץ בפסח.

שנאמר: "כל מחמצת לא תאכלו" (שמות יב, כ). בין נתערב במינו ובין נתערב שלא במינו. אם יש בו כזית בכדי אכילת פרס, עובר על לאו זה ואין בו כרת, ואם אין בו כזית בכל אופן מכין אותו מכות מרדות. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

ו. מצות לא תעשה שלא לעשות מלאכה בשבת.

שנאמר: "לא תעשה כל מלאכה וגו'" (שמות כ, י). ומנו חז"ל ל"ט אבות מלאכות ושנויות הן בפרק כלל גדול (שבת עג), ועל האבות מלאכות וכן על תולדותיהן חייבים סקילה ובמזיד בלא התראה כרת ובשוגג חטאת. וההפרש בין אבות ותולדות אינו אלא לענין קרבן. ומלאכות שהן שבות דרבנן, שגזרו עליהם משום גדר חייבים עליהם במזיד מכות מרדות. ומוזהרים אנו על כל מלאכות אלו גם על בהמתנו. ואמירה לגוי לעשות מלאכה אסור מדברי סופרים ונקרא שבות. דחוויה שבת אצל סכנת נפשות. שקול שבת כנגד כל המצוות, כי אות היא בין השם יתברך ובין בני ישראל, והמחלל שבת במזיד בפרהסיא הרי הוא כעכו"ם לכל דבר, והנביא משבח למשמר שבת שנאמר "אשרי אנוש יעשה זאת וגו' שומר שבת מחללו" (ישעי' נו, ב). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

ז. מצות לא תעשה שלא לצאת בשבת חוץ לתחום.

שנאמר: "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" (שמות טז, כט). וזהו המהלך חוץ לעיר יותר מ"ב מיל אפילו אמה אחת (כנגד מחנה ישראל שהיה במדבר) לוקה מן התורה. והיוצא חוץ לאלפים אמה שהוא מגרש העיר לוקה מכות מרדות. וזוהי שיטת הרי"ף והרמב"ם, [ויש כמה ראשונים ז"ל דסבירא להו דאפילו כמה פרסאות הוי מדרבנן ולא מן התורה] והאלפים אמה הם מרובעות כדי שיהא נשכר את הזויות. ובעיר מותר להלך בכולה אפילו היא גדולה מאד. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

ח. מצות לא תעשה שלא להעלות על הדעת שיש שום אלוה אחר זולת השם יתברך.

שנאמר: "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני" (שמות כ, ג). והמעלה בדעתו ח"ו שיש שום אלוה אחר זולתו, או איזה שתוף ח"ו, או שמעלה בדעתו שיש שום ממשות בעבודה זרה ח"ו, הרי זה כופר בעיקר. ולא יאמר שום דיבור ח"ו שיהא משמעותו כפירה ח"ו, או איזה הודאה לעבודה זרה, שהמודה בעבודה זרה ככופר בכל התורה כולה, כי כופר בעיקר הוא וחייבין אנו למסור נפשנו ומאודנו על זה, שכל הדברים הנוגעים בעיקר הדת חייב ליהרג ולא לעבור. ונוהג בכל עת ובכל רגע בזכרים ונקבות.

ט. מצות לא תעשה שלא לעשות עבודה זרה לעבוד.

שנאמר: "לא תעשה לך פסל" (שמות כ, ד). ואם עבר ועשה, בין שעשה בעצמו ובין שצוה לעשותה הרי זה לוקה, ואם עשה בעצמו לעצמו לוקה שתיים (משום לאו זה ומשום ואלהי מסכה לא תעשו לכם) ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

י. מצות לא תעשה שלא לעשות עבודה זרה לעבדה אפילו לנכרי.

שנאמר: "ואלהי מסכה לא תעשו לכם" (ויקרא יט, ד). ואם עבר ועשה לוקה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

יא. מצות לא תעשה שלא להשתחות לעבודה זרה.

שנאמר: "לא תשתחוה להם" (שמות כ, ה). ואף על פי שאין דרך עבודתה בכך הואיל שהיא עבודה להשם יתברך, אם עשאה לעבודה זרה חייב סקילה ובמזיד בלא התראה חייב כרת ובשווג חייב חטאת, וכן זובח או זורק או מקטיר או מנסך, הואיל והן עבודות להשם יתברך במקדש חייב עליהן אם עשאו לעבודה זרה, אפילו הן שלא כדרך עבודתן. ויהרג ולא יעבור. נתפזרו לו מעות או אם ישב לו קוץ ברגלו בפני עבודה זרה, הרי זה לא ישחה בפני עבודה זרה ליקח וליטלם מפני שנראה כמשתחוה לעבודה זרה אלא יפנה לאחוריו או לצדדין. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

יב. מצות לא תעשה שלא לעבוד עבודה זרה במה שדרך לעבדה.

שנאמר: "ולא תעבדם" (שמות כ, ה). אפילו היא דרך בזיון כגון פוער עצמו לפוער או זורק אבן למרקוליס הרי זה בסקילה, ובלא התראה חייב כרת ובשווג חייב חטאת, אבל פוער למרקוליס פטור שאין דרך עבודתה בכך והוא דרך בזיון. המגפף והמנשק לעבודה זרה או מכבד ומרביץ לפניו או שאר דברים של כבוד אם עשאו לאחד מכל מיני עבודה זרה, עובר בלאו ואין לוקין עליהם מפני שהוא לאו שבכללות. צורות המקלחות מים בפני עבודה זרה, לא ישים פיו עליהן לשתות שנראה כמנשק לעבודה זרה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

יג. מצות לא תעשה שלא לישבע בשם עבודה זרה.

שנאמר: "ושם אלהים אחרים לא תזכירו" (שמות כג, יג). ולא ינדור בשם עבודה זרה. ובכלל לאו זה שלא להשביע גוי בירתו, ואפילו להזכיר שם עבודה זרה שלא כדרך שבועה אסור, דהיינו לא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד עבודה זרה פלונית וכיוצא בזה. ועבודה זרה הכתובה בכתבי קודש מותר להזכיר שמה, כגון: פוער, בל, ונבו, וכיוצא בזה. ואסור לגרום לאחרים שינדור וישבעו בשמה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

יד. מצות לא תעשה שלא להדיח עיר מישראל לעבוד עבודה זרה.

שנאמר: "לא ישמע על פיך" (שמות כג, יג). מסית ליחיד לעבוד עבודה זרה נקרא מסית, ומסית לרבים נקרא מדיח. ומיתתו בסקילה, אף על פי שהוא לא עבד עבודה זרה אלא שהדיח אותם עד שעבדו הם. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

טו. מצות לא תעשה שלא לאכול ולשתות מתקרובת עבודה זרה.

שנאמר: "השמר לך פן תכרות ברית ליושב הארץ וגוי וקרא לך ואכלת מזבחיו" (שמות לד, יב). ובכלל זה יין שנתנסך לעבודה זרה, ותקרובת עבודה זרה ויין נסך אסור בהנאה. האוכל או שותה מתקרובת עבודה זרה ויין נסך כל שהוא לוקה. סתם יינם אסור בהנאה מדברי סופרים. והשותה רביעית מכין אותו מכות מרדות. ויין של ישראל שנגע בו גוי בכוונה אסור בהנאה. ואסור לאכול בסעודת גוי שעשה למשתה חופת בנו או בתו במסיבתם אפילו אוכל משלו ושמש שלו עומד ומשמש אסור. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

טז. מצות לא תעשה שלא לפנות אחר עבודה זרה.

שנאמר: "אל תפנו אל האלילים" (ויקרא יט, ד). ואסור לפנות אחריהם בדבור ובמחשבה אפילו בראיה, ואסור לקרות בספריהם או לשאול אותם איך עובדים, שמתוך כך הוא מפנה ומהרהר בה. וכל הנפנה אחריה בדרך שעושה מעשה לוקה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

יז. מצות לא תעשה שלא ליהנות מציפוי עבודה זרה ומתכשיטיה.

שנאמר: "לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך" (דברים ז, כה). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

יח. מצות לא תעשה שלא ליהנות מעבודה זרה ומתקרובתה ומן משמשיה וכל הנעשה בשבילה.

שנאמר: "לא תביא תועבה אל ביתך" (דברים ז, כו) ונאמר ולא ידבק בידך מאומה מן החרס" (דברים יג, יח). והנהנה באחד מכל אלו עובר בשני לאוין אלו. וכל עבודה זרה שלא נעשה בידי אדם כגון הר או אילן הנטוע מתחלה לפירות ולא לעבודה זרה, או בהמה שלא עשה בה מעשה לשם עבודה זרה הם מותרים בהנאה, אבל מה שעליהן אסור בהנאה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

יט. מצות לא תעשה שלא להתחתן עם גוים.

שנאמר: "ולא תתחתן בס" (דברים ז, ג). ונוהג בכל זמן ובכל מקום בזכרים ונקבות.

כ. מצות לא תעשה שלא לחמול על עובדי עבודה זרה.

שנאמר: "ולא תחנם" (דברים ז, ב). ראה גוי טובע בנהר לא יצילנו, ובחליו לא ירפאהו. ואם ירא מהם, או משום איבה, ירפאהו בשכר אבל לא בחנם. ואסור לאבדו בידים או לדחפו לבור וכיוצא בזה אם אינו עושה עמנו מלחמה. ולא יתן להם מתנת חנם, ולא יספר בשבחו ומכל שכן בשבח מעשיו. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

כא. מצות לא תעשה שלא ללכת בחוקות הגוים.

שנאמר: "ובחוקותיהם לא תלכו" (ויקרא יח, ג). שלא לדמות להם במלבוש המיוחד להם. ולא יגדל ציצית ראשו, ולא יגלח מהצדדים ויניח שער באמצע הראש וזה נקרא בלורית, ולא יגלח השער מכנגד פניו מאוזן לאוזן ויניח הפרע מלאחריו. וכל העושה אחת מהן וכיוצא בזה לוקה. ומי שהוא קרוב למלכות וצריך ללבוש במלבושיהם ולדמות להם מותר, ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

כב. מצות לא תעשה שלא לשמוע למתנבא בשם עבודה זרה.

שנאמר: "לא תשמע אל דברי הנביא ההוא" (דברים יג, ג). לא יאריך עמו דברים או לשאול אותם או מופת. ואם עשה אותם או מופת אין להשגיח עליו, וכל המחשב באות שלו שמא אמת הוא עובר בלאו זה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

כג. מצות לא תעשה שלא להסית שום אדם מישראל לעבוד עבודה זרה.

שנאמר: "כי יסיתך גוי לאמר נלכה ונעבדה וגו'" (דברים יג, ז). וכל ישראל ישמעו וייראו לא יוסיפו לעשות כדבר הרע הזה. והמסית לאחד מישראל לעבוד עבודה זרה בין שהסית בלשון רבים בין בלשון יחיד הרי זה נסקל אף על פי שלא עבד לא המסית ולא הניסת עבודה זרה, אלא מפני שהורהו לעבוד. ואין המסית צריך התראה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

כד. מצות לא תעשה על המוסת שלא לאהוב את המסית.

שנאמר: "לא תאבה לו" (דברים יג, ט).

כה. מצות לא תעשה שלא לעזוב שנאה מהמסית.

שנאמר: "ולא תשמע אליו" (דברים יג, ט).

כו. מצות לא תעשה שלא להציל את המסית כשרואהו בסכנת מות.

שנאמר: "ולא תחוס עינך עליו" (דברים יג, ט).

כז. מצות לא תעשה שלא להתנבאות בשם עבודה זרה.

שנאמר: "ושם אלהים אחרים לא תזכירו" (שמות כג, יג). ומיתתו בחנק, אפילו אם אמר בשם עבודה זרה וכיון להלכה לטמא את הטמא ולטהר את הטהור. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

כח. מצות לא תעשה שלא לגדוד ולשרוט בבשרו לעבודה זרה ועל מתו.

שנאמר: "לא תתגודדו" (דברים יד, א). המשרט בשרו על מתו עובר על לאו זה בין שרט ביד או בכלי, ולעבודה זרה בכלי חייב מלקות וביד פטור. ובכלל לא תתגודדו שלא לעשות אגודות אגודות, רוצה לומר שלא יהיו שני בתי דינין בעיר אחת, זה נוהג במנהג זה, וזה נוהג במנהג אחר, ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

כט. מצות לא תעשה שלא לשבע לשוא.

שנאמר: "לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא" (שמות כ, ז). ושבועת שוא נחלקת לארבעה חלקים: א) נשבע לשנות את הידוע כגון נשבע על איש שהוא אשה ועל אבן שהוא זהב, ב) נשבע בחנם, כגון נשבע על אבן שהוא אבן. ג) נשבע לבטל מצוה. ד) נשבע לעשות דבר שאי אפשר לקיים, כגון שלא יישן שלושה ימים רצופים או שלא יטעום כלום שבעה ימים רצופים, על כל אחד משבועות אלו, אם נשבע במזיד לוקה ובשווג פטור. המברך ברכה לבטלה או המוציא שם שמים לבטלה עובר על לא תשא, ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

ל. מצות לא תעשה שלא לשבע בשקר על כפירת ממון.

שנאמר: "ולא תשקרו איש בעמיתו" (ויקרא יט, יא). התובע לחבירו ממון (לאפוקי קרקע ושטרות) משוה פרוטה ולמעלה, שאם הודה היה חייב לשלם, (לאפוקי קנס) וכפר ונשבע, או שהשביעו התובע וכפר, הרי הנתבע חייב אף על פי שלא ענה אמן, וזהו שבועת הפקדון, וחייב לשלם קרן וחומש. והעובר על לאו זה עובר גם כן על ולא תשבעו בשמי לשקר שהוא שבועת ביטוי (לקמן לא תעשה ל"א). ואם כפר לחבירו על תביעת קרקעות ושטרות ונשבע על שקר, אף שהוא פטור משבועת הפקדון, אבל חייב הוא משום שבועת ביטוי שהרי נשבע על שקר. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

לא. מצות לא תעשה שלא לשבע שבועת ביטוי לשקר.

שנאמר: "ולא תשבעו בשמי לשקר" (ויקרא יט, יב). ונקרא שבועת ביטוי, וחייב על זה בנשבע על דברים שאפשר לעשותן, בין להבא בין לשעבר, כגון שאכלתי או שזרקתי אבן לים, או שדיבר פלוני עם פלוני, או שלא אכלתי, או שלא זרקתי אבן לים, או שלא דיבר פלוני עם פלוני, ולהבא כגון שאוכל, או שלא אוכל, או שאזרוק צרור או אבן לים או שלא אזרוק. ואם נשבע על אחת מהנ"ל עבר על לאו זה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

לב. מצות לא תעשה שלא להרוג נפש.

שנאמר: "לא תרצח" (שמות כ, יג). וההורג נפש במזיד מיתתו בסייף, ואם לא הרגו בידו רק סיבב הריגתו אינו במיתת בית דין אלא חייב מיתה בידי שמים. המאבד נפש אחת מישראל כאילו מאבד עולם מלא. המעמץ עם יציאת הנפש הרי זה שופך דמים. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

לג. מצות לא תעשה שלא לגנוב נפש מישראל.

שנאמר: "לא תגנוב" (שמות כ, יג). ולמדו חז"ל (סנהדרין פו) שזה אזהרה לגנוב נפש מישראל וכן המוכרו עובר בלא תעשה שזה בכלל לא ימכר ממכרת עבד, ואין הגנב חייב מיתה עד שיגנוב את ישראל וכניסנו לרשותו ושתמש בו וימכרנו לאחרים. ואם מכרו לאביו או לאחיו של הגנב פטור. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

לד. מצות לא תעשה שלא לגנוב שום חפץ או ממון.

שנאמר: "לא תגנובו" (ויקרא יט, יא). הלאו הוא משה פרוטה ולמעלה, אחד הגונב ממון של ישראל או קטן או של גוי, וחייב לשלם. ואסור לגנוב שהוא דבר תורה כמו כל חצי שיעור. ואסור לגנוב דרך שחוק או על מנת להחזיר או על מנת לשלם. ואסור לקנות דבר שחזקתו הוא גנוב. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

לה. מצות לא תעשה שלא לגזול מחבירו בחזקה.

שנאמר: "ולא תגזול" (ויקרא יט, יג). איסור הלאו הוא משה פרוטה ולמעלה ואפילו פחות מזה אסור כמו כל חצי שיעור. והגזול מחבירו שוה פרוטה כאילו נוטל נפשו. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

לו. מצות לא תעשה שלא לכחש ממון.

שנאמר: "ולא תכחשו" (ויקרא יט, יא). וזוהי אזהרה לכפירת ממון משה פרוטה ולמעלה, וזה כולל כל מיני כפירת ממון: בין פקדון או מלוה או שגזלו או עשקו, או מצא אבידה ולא החזירה ותבעו וכפר, הרי זה עובר בלאו זה ופסול לעדות. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

לז. מצות לא תעשה שלא לעשוק את חבירו.

שנאמר: "לא תעשוק את רעך" (ויקרא יט, יג). רוצה לומר שלא יעכב ממון חבירו שבא לידו מרצון חבירו, וכובשו ואינו מחזיר לו. כגון שהיה בידו הלואה או שכירות ואינו יכול להוציא ממנו מפני שהוא אלם, הרי זה עובר על לאו זה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

לח. מצות לא תעשה שלא לאחר שכר שכיר.

שנאמר: "לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר" (ויקרא יט, יג), ונאמר ולא תבוא עליו השמש (דברים כד, טו). שאם היה שכיר יום גבוה על הלילה, ועל זה נאמר "עד בוקר". ואם היה שכיר לילה גובה כל היום וזהו "ולא תבוא עליו השמש". שכיר שעות של יום גובה כל היום. שכיר שעות של לילה גובה כל הלילה. וכל זמן שהכלי ביד האומן אפילו הודיע האומן לבעל הבית שגמרה אינו עובר. ואם אינו תובעו אינו עובר, ואפילו תבעו ולא היה לו מה ליתן לו או שהמחהו אצל אחר וקיבל עליו פטור. אם איחר שכר שכיר מזמן המוגבל, ביטל מצות עשה של ביומו תתן שכרו ועבר על לאו זה. ואחר הזמן אם השהה עוד, עובר על לאו מדברי קבלה אל תאמר לרעך לך ושוב וכו', אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ושכר כלים יש בו משום "ביומו תתן שכרו" ומשום "לא תבוא עליו השמש" ומשום "לא תלין". והעושה שכר שכיר כאילו נוטל נפשו ועובר על כל הלאוין הנ"ל ועל העשה, ועובר נמי על לא תעשוק ולא תגזול. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

לט. מצות לא תעשה שלא להעיד עדות שקר.

שנאמר: "לא תענה ברעך עד שקר" (שמות כ, טז). והמעיד מפי אחרים אפילו נאמנים בודאי, גם כן עובר בלאו זה. השוכר עדי שקר והכובש עדותו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בכל מי שראוי להגיד.

מ. מצות לא תעשה שלא לחמוד דבר של חבירו.

שנאמר: "לא תחמוד וגו'" (שמות כ, יז). וחמדה הוא שמשתדל להוציא מחשבתו לפועל, ומרבה רעים על חבירו ומפציר בו עד שלקחו ממנו, אף על פי שנתן לו ממון הרבה הרי זה עובר עליו. ומצוי זה בחתן שמכביד על חותנו קודם החתונה שיתן לו דבר פלוני ופלוני מה שלא התנו על זה בשעת כתיבת התנאים, ואף על פי שחותנו ממלא מבוקשו אף על פי כן עובר החתן על לאו זה דלא תחמוד. (עיין בראב"ד פ"א מהלכות גזילה). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

מא. מצות לא תעשה שלא להתאוות בלב דבר של חבירו.

שנאמר: "לא תתאוה" (דברים ה, יח). זה הלאו הוא חוץ מלא תחמוד, כי לא תתאוה עובר כיון שחשב בלבו האיך יקנה דבר זה, ונפתה בלבו בדבר, עבר בלא תתאוה, שאין תאוה אלא בלב בלבד, ואם יקנה הדבר ההוא, שהפציר בבעליו והרבה עליו רעים עד שקנהו עובר גם על לא תחמוד. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

מב. מצות לא תעשה שלא למנוע שאר כסות ועונה מאשתו.

שנאמר: "שארה כסותה ועונתה לא יגרע" (שמות כא, י). שארה אלו מזונות, כסותה כמשמעו, עונתה, תשמיש המטה. והמונע אחת משלש אלה מרצונו כדי לצערה ולענותה עובר בלאו זה. ומדברי סופרים חייב לה עוד שבעה דברים ואלו הן: עיקר כתובתה, לרפאותה, לפדותה,

ולקברה, ויושבת בביתו כל זמן אלמנותה וניזונת מנכסיו, ובנותיה ניזונות מנכסיו אחר מותו עד שיתארסו, וכתובת בנין דכרין. והוא זוכה מדברי סופרים במעשה ידיה תחת מזונותיה, ופירות נכסיה בחייה כנגד פדייתה, וזוכה במציאתה משום איבה, ויורשה כנגד קבורתה. וחייב אדם במזונות בניו ובנותיו הקטנים. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

מג. מצות לא תעשה שלא להכות שום אדם מישראל.

שנאמר: "לא יוסיף" (דברים כה, ג). שזה אזהרה שלא להכות שום אדם מישראל. וקל וחומר הוא: ומה מי שמחוייב מלקות, שנתנה תורה רשות להכותו, צוה הכתוב שלא להוסיף בהכאתו, קל וחומר לשאר כל אדם. המכה את חברו הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה. אבל אם יש בה שוה פרוטה, (פירוש הכהו הכאה גדולה שיתחייב לו עליה תשלומין של פרוטה או יותר), הואיל והוא חייב לשלם ממון אינו לוקה, אבל בלאו עובר. ואפילו המגביה ידו על חברו נקרא רשע. והמכה דרך מוסר ולימוד אינו עובר. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

מד. מצות לא תעשה שלא להכות אב ואם.

שנאמר: "מכה אביו ואמו מות יומת" (שמות כא, טו). ואזהרתו מפסוק. "לא יוסיף" (דברים כה, ג) (כמו שנתבאר לעיל באות מ"ג), ואם עשה חבורה באביו או באמו, והיו עדים והתראה מיתתו בחנק. הכהו על אזנו וחרשו, חייב מיתה, שאי אפשר שלא יצא טפת דם מבפנים. הכהו בלא חבורה, חייב כמו על שאר אדם מישראל. הכה לאביו ולאמו לאחר מיטה פטור. אסור להקזיז דם לאביו או לאמו ואם אין שם רופא אחר יעשה כמו שציווהו. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

מה. מצות לא תעשה שלא לקלל אדם כשר מישראל.

שנאמר: "לא תקלל חרש" (ויקרא יט, יד). וזה שנאמר "חרש" הוא לרבותא שאפילו זה שאינו שומע ואינו מצטער מקללה זו אפילו הכי עובר על קללתו. והמקלל את עצמו גם כן עובר על זה. ואין המקלל עובר אלא אם כן קילל בשם או בכינוי, ואפילו בכל לשון שקורין בו הגוים להקדוש ברוך הוא הרי הוא ככל הכינויים. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

מו. מצות לא תעשה שלא לקלל אב ואם.

שנאמר: "ומקלל אביו ואמו מות יומת" (שמות כא, יז). ואם קללו בשם חייב סקילה ואפילו אם קללם לאחר מיתתם בשם. קללם בכינוי לוקה. לא ישביע את אביו שבועה שיש בה אלה, ולא יהיה שליח בית דין לנדונו, ואסור לבזותם שכל המבזה אביו או אמו אפילו ברמיזה ארור מפי הגבורה שנאמר "ארור מקלה אביו ואמו" (דברים כז, טז). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

מז. מצות לא תעשה שלא להונות זה את זה במקח וממכר.

שנאמר: "וכי תמכרו וגוי' או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו" (ויקרא כה, יד). ובין שהונה במזיד, בין שלא ידע שיש במכר זה אונאה חייב לשלם. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

מח. מצות לא תעשה שלא להונות חבירו בדברים.

שנאמר: "ולא תונו איש את עמיתו" (ויקרא כה, יז). שלא יאמר לבעל תשובה זכור מעשיך הראשונים או לבן גרים זכור מעשה אבותיך, או לשאול דבר חכמה ממי שאינו יודע חכמה כדי לצערו וכיוצא בו באונאת דברים. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

מט-נ. מצות לא תעשה שלא להונות גר צדק בדברים.

שנאמר: "וגר לא תונה" (שמות כב, כ). ומצות לא תעשה שלא להונות גר צדק בממון. **שנאמר:** "ולא תלחצנו" (שמות כב, כ). ולאויין אלו נוספין על הלאוין שאנו מוזהרים בזה על שאר ישראל. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

נא. מצות לא תעשה שלא לענות אלמנה ויתום.

שנאמר: "כל אלמנה ויתום לא תענון" (שמות כב, כא). אפילו הן בעלי ממון, אפילו אלמנתו של מלך ויתומיו צריך לנהוג בהם כבוד, ולא יצערם ולא יכאיב לבם בדברים קשים ויחוס על ממונם יותר מעל ממונו. ומי שמכעיסן או מכאיב לבם, וכל שכן המכה אותן ומקללן, עובר בלאו זה וענשו מפורש בתורה "וחרה אפי והרגתי אתכם בחרב והיו נשיכם אלמנות ובניכם יתומים" (שמות כב, כג). בין יתום מאב או מן האם נקרא יתום עד שיגדל ויעשה כל צורכו בעצמו כשאר הגדולים, ומותר לענותן לתלמוד תורה ולאומנות ולהדריך בדרך ישרה. ומכל מקום יחוס עליהן לגדלן לאט בחסד וברחמים. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

נב. מצות לא תעשה שלא לתבוע ללוה חובו כשיודע שאין לו לשלם.

שנאמר: "לא תהיה לו כנשה" (שמות כב, כד). ואסור למלוה לעבור לפני הלוה כשיודע שאין לו לשלם, שלא יכלימנו. וכשם שהמלוה אסור לתבוע, כך הלוה אסור לכבוש ממון חבירו ולומר לך ושוב כשיש לו. והוא לאו מדברי קבלה שנאמר "אל תאמר לרעך לך ושוב ולמחר אתן ויש אתך" (משלי ג, כח). וכן אסור ללוות להוציא ההלוואה שלא לצורך עד שאין לו לשלם, ונקרא רשע. שנאמר "לוה רשע ולא ישלם" (תהלים לז, כא). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

נג. מצות לא תעשה שלא להתעסק בין מלוה ללוה ברבית.

שנאמר: "לא תשימון עליו נשך" (שמות כג, כד). והיינו שלא להיות ערב ועד ביניהם, והמלוה נכלל גם כן בלאו זה, חוץ מן הלאו שלא להלוות ברבית לישראל, והסרסור ביניהם עובר משום "לפני עור לא תתן מכשול" (ויקרא יט, יד) (לקמן מצות לא תעשה ע"ו). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

נד. מצות לא תעשה שלא להלוות לישראל ברבית בין כסף בין דבר מאכל או שאר דברים.

שנאמר: "את כסףך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך" (ויקרא כה, לז). נשך ותרבית אחד הוא וחלקם הכתוב לעבור בשני לאוין. והמלוה עובר גם על לאו דלא תשימון עליו נשך ומשום אל תקח מאתו נשך ותרבית. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

נה. מצות לא תעשה שלא ללוות ברבית מישראל.

שנאמר: "לא תשיך לאחידך" (דברים כג, כ). זו אזהרה ללוה, גם על לאו דלפני עור לא תתן מכשול. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

נו. מצות לא תעשה שלא למנוע מהלוות לישראל מפחד השמיטה שלא תשמוט.

שנאמר: "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמיטה ורעה עינך וגו'" (דברים טו, ט). וחטא גדול הוא שהתורה הקפידה וקראו בליעל ונוהג בזכרים ובנקבות מדאורייתא בזמן שיובל נוהג ובזמן הזה דרבנן. וכתב רבינו יונה, קל וחומר בזמן שלא יפסיד חובו כי יגדל חטאו המקשה לבו שלא להלוות. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

נז. מצות לא תעשה שלא לתבוע חוב שעברה עליו שביעית.

שנאמר: "לא יגוש את רעהו כי קרא שמיטה לה" (דברים טו, ב). וכל זה בזמן שיובל נוהג אבל בזמן הזה ששמיטת כספים אינו אלא מדרבנן, אינו עובר בלאו אלא איסורא דרבנן קא עביד. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

נח. מצות לא תעשה שלא למשכן כלים שעושים בהם אוכל נפש.

שנאמר: "לא יחבול רחיים ורכב כי נפש הוא חובל" (דברים כד, ו). בין שהלוה על המשכון בין שמשכנו אחר ההלוואה בידו או על פי בית דין עובר בלאו זה. ואם אבד המשכון או נשרף הרי זה עובר על לאו זה. וחייב על ריחיים בפני עצמו ועל רכב בפני עצמו. וכשם שריחיים ורכב מיוחדין שהן שני כלים ומשמשין מלאכה אחת וחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו, כך כל שני כלים משמשין מלאכה אחת וחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

נט. מצות לא תעשה שלא למשכן בעל חוב בזרוע.

שנאמר: "לא תבוא אל ביתו לעבוט עבוטו" (דברים כד, י). ולא ימשכנו אלא בבית דין, ואפילו שליח בית דין שבא למשכן לא יכנס לביתו למשכנו אלא עומד בחוץ שנאמר "בחוץ תעמוד" (דברים כד, יא), והלוא נכנס לביתו ומוציא לו המשכון שנאמר "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה" (שם). וערב מותר למשכנו בזרוע וליכנס לביתו וליטול המשכון שנאמר "לקח בגדו כי ערב זר" (משלי כ, טז). וכן מי שיש לו שכר אצל חברו, בין שכר מלאכתו או שכר בהמתו וכליו או ביתו, הרי זה מותר למשכנו שלא על פי בית דין ונכנס לביתו ונטל המשכון בשכרו ואם זקף עליו השכר במלוה אסור. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

ס. מצות לא תעשה שלא למשכן בגד אלמנה.

שנאמר: "ולא תחבול בגד אלמנה" (דברים כד, יז). בין שהיא עניה בין עשירה לא בשעת הלואה ולא שלא בשעת ההלואה, ולא על פי בית דין. ואם משכן אותה מחזירין ממנו בעל כורחו. ואם נאבד המשכון קודם שהחזיר הרי זה עובר על לאו זה, שאינו יכול שוב לקיים להחזיר המשכון. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

סא. מצות לא תעשה שלא למנוע משכון מבעליו בעת צרכו.

שנאמר: "לא תשכב בעבוטו" (דברים כד, יב). רוצה לומר לא תשכב ועבוטו עמך (ועיין בחלק המצות עשה מצוה ס"ג) ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

סב. מצות לא תעשה שלא לאמץ לב ולא לקפוץ יד מעני ישראל.

שנאמר: "לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך מאחיך האביון" (דברים טו, ז). (ועיין בחלק המצות עשה מצוה ל"ח). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

סג. מצות לא תעשה שלא לקלל דיין.

שנאמר: "אלהים לא תקלל" (שמות כב, כז). והמקלל את הדיין בשם או בכינוי לוקה שתיים" (משום לאו זה ומשום שלא לקלל לישראל חברו). גם פסוק אזהרה שלא לברך את השם, והמברך את השם בכינוי הוא בלאו והמברך השם בשם, ענשו מפורש: "ונוקב שם ה' מות יומת רגום ירגמו אותו באבנים" (ויקרא כד, טז). וזהו מגדף, ואפילו חזר בו תוך כדי דבור. ובזמן הזה שאין דנין דיני נפשות מחרימין אותו ומרחיקין ממנו. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

סד. מצות לא תעשה שלא למנות דיין שאינו הגון.

שנאמר: "לא תכירו פנים במשפט" (דברים א, יז). ופירש בספרי דזה קאי על הממונה להושיב דיינים שלא יכיר פנים, ולא יאמר איש פלוני גבור או נאה או חכם בשאר חכמות או בשאר מעלות שאינם מעניני תורה ויראת שמים. כי הדיין צריך להיות חכם בתורה וירא שמים ושונא בצע וכובש יצרו ויהיה לו לב אמיץ להציל עשוק מיד עשקו. באלו המעלות צריך להיות הדיין, אבל מי שמושיב דיין מפני שאר מעלות עובר על לאו זה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

סה. מצות לא תעשה על הדיין שלא לשמוע טענת בעל דין שלא בפני בעל דין חבירו.

שנאמר: "לא תשא שמע שוא" (שמות כג, א). וכל בעל דין מוזהר שלא ישמיע דבריו לדיין קודם שיבוא בעל דין חבירו, וקרי ביה לא תשיא, ובכלל לאו זה אזהרה שלא לקבל ושלא לספר לשון הרע ושלא להעיד עדות שקר. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בדיינים ובבעלי דינים זכרים ונקבות.

סו. מצות לא תעשה שלא לרחם על עני בדין.

שנאמר: "ודל לא תהדר בריבו" (שמות כג, ג), ונאמר לא תשא פני דל (ויקרא יט, טו). שלא יאמר הדיין עני הוא ואנו מחוייבין לפרנסו אזכנו בדין כדי שיתפרנס בנקיות. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

סז. מצות לא תעשה על הדיין שלא להטות משפט חוטא מפני רשעו.

שנאמר: "לא תטה משפט אביונך בריבו" (שמות כג, ו). ופירוש אביונך מי שהוא אביון במצוות. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

סח. מצות לא תעשה על הדיין שלא להטות משפט גר ויתום.

שנאמר: "לא תטה משפט גר ויתום" (דברים כד, יז). ואם עבר והטה משפט גר או משפט יתום עובר בשני לאוין (אחד משום לא תעשו עול במשפט ואחד משום לאו זה). ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

סט. מצות לא תעשה שלא לעשות עול במשפט.

שנאמר: "לא תעשו עול במשפט" (ויקרא יט, טו). פירוש שלא לזכות את החייב ולא לחייב את הזכאי, ובכלל זה שלא לענות את הדין אחר שנתברר לדיין איך הדין והוא מאריך בדברים ברורים כדי לצער אחד מבעלי הדין הרי זה בכלל עול.

ע. מצות לא תעשה שלא להדר פני גדול בדין.

שנאמר: "ולא תהדר פני גדול" (ויקרא יט, טו). פירוש אם באו לפניו לדין אחד גדול ואחד קטן לא יכבד לגדול ולא יסביר לו פנים ולא ישאל בשלמו יותר מחבירו. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

עא. מצות לא תעשה על הדיין שלא ליקח שוחד.

שנאמר: "ושוחד לא תקח" (שמות כג, ח). ואפילו לדון אמת, וחייב להחזיר, ואפילו שוחד דברים אסור, והנותן עובר על לאו דלפני עור לא תתן מכשול, ושכר בטלה שניכר שהוא בטל ממלאכתו בעוד שהוא עסוק בדין מותר ליקח משני הבעלי דין בשוה.

עב. מצות לא תעשה שלא יירא מהבעל דין.

שנאמר: "לא תגורו מפני איש" (דברים א, יז). ואף על פי שהבעל דין הוא בעל זרוע לא יירא ממנו לא יזיקנו. וכל זמן שאין הדיין יודע להיכן הדין נוטה יכול לסלק את עצמו מן הדין ולומר אין אני מזדקק לכם. אבל משישמע דבריהם ויודע להיכן הדין נוטה אינו רשאי לסלק עצמו מפני שהוא ירא מאחד מהם שלא יזיקנו. ונכלל בזה תלמיד שיושב לפני רבו ורואה זכות לפניו וחובה לעשיר ושותק הרי זה עובר על לאו זה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

עג. מצות לא תעשה שלא להקים דבר על פי עד אחד.

שנאמר: "לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת" (דברים יט, טו). היינו לחייב על פי עד אחד. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

עד. מצות לא תעשה על הבית דין שלא לקבל עדות קרוב.

שנאמר: "לא יומתו אבות על בנים" (דברים כד, טז). רוצה לומר בעדות בנים והוא הדין שאר קרובים.

עה. מצות לא תעשה על הבית דין שלא לקבל עדות בעל עבירה.

שנאמר: "אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס" (שמות כג, א). ועד כשר היודע בחבירו שהוא רשע ואין הדיינים מכירים רשעו, אסור לו להעיד עמו אפילו העדות אמת משום "אל תשת ידך עם רשע", ואין צריך לומר אם יודע שהעד השני יעיד שקר שאסור לו להעיד עמו. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

עו. מצות לא תעשה שלא להכשיל לחבירו בשום דבר.

שנאמר: "לפני עור לא תתן מכשול" (ויקרא יט, יד). רצה לומר אם הוא עור בדבר ובא לשאול עצה לא יתן לו עצה שאינה הוגנת, וזה כולל כל דבר בין מעניני העולם בין בעניני התורה. ואסור להביא או לעזור ולסבב חבירו לידי עבירה, ואפילו לגוי אסור להביאו לעבור על דיני התורה שהוא מוזהר עליהם (מז' מצות בני נח).

ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

עז. מצות לא תעשה שלא להגיד לחבירו דברים שכנגדו דיבר עליו.

שנאמר: "לא תלך רכיל בעמך" (ויקרא יט, טז). ואף על פי שהוא אומר אמת, הרי זה מחריב העולם ועון גדול הוא וגורם להרוג נפשות מישראל, כדמצינו בדואג האדומי. ויש עון גדול מזה עד מאד והוא בכלל לאו זה והוא לשון הרע. וזהו המדבר בגנות חבירו אף על פי שאומר אמת, והאומר שקר נקרא מוציא שם רע. ולשון הרע הוא, האומר כך וכך עשה פלוני, כך וכך היו אבותיו, וכך שמעתי עליו, ואומר דברים של גנאי, על זה אמר הכתוב: "יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות" (תהלים יב, ד). ואמרו חז"ל (ירושלמי פאה פ"א) ג' עבירות נפרעין מן האדם בעולם הזה ואין לו חלק לעולם הבא, עבודה זרה, גילוי עריות, ושפיכות דמים, ולשון הרע כנגד כולם. ועוד אמרו חז"ל: (ילקוט תהלים תרנ"ו) המספר לשון הרע כאילו כפר בעיקר, ועוד אמרו: לשון הרע הורגת שלושה, האומר והמקבלו והנאמר עליו, והמקבלו יותר מהאומר. ויש דברים שהם אבק לשון הרע, כגון מי יאמר לפלוני שיהיה כמו שהוא עתה, או שיאמר שתקו מפלוני אינני רוצה להודיע מה אירע בו. וכן המספר בטובת חבירו בפני שונאו שזה גורם שיספרו בגנותו, וכן המספר לשון הרע דרך שחוק, וכן המספר דרך רמאות כאילו אינו יודע שדבר זה הוא לשון הרע. אחד המספר לשון הרע בפני חבירו או שלא בפניו. והמספר דברים שגורמים אם נשמעו איש מפי איש להזיק חבירו בגופו או בממונו, ואפילו להצר לו או להפחידו, ואין צריך לומר המלשין חבירו לפני השר וגורם שלוקח ממנו, דהוי כאילו ממיתו ואשתו ובניו התלויין בו, שהוא מוסר, וגיהנם כלה והוא אינו כלה. (ועיין בספר חפץ חיים ושמירת הלשון גודל העון הזה של לשון הרע וענשו).

ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

עח. מצות לא תעשה שלא לשנוא בלב אדם כשר מישראל.

שנאמר: "לא תשנא את אחיך בלבבך" (ויקרא יט, יז). וכשיחטא איש לאיש לא ישטמנו בלב וישתוק אלא מצוה עליו להודיעו, ולומר לו למה עשית לי כך וכך וימחה השנאה מלבו אבל אם ראהו שעבר עבירה והתרה בו ולא חזר, הרי זה מצוה לשנוא אותו, (כיון שאינו נוהג כאחיד). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

עט. מצות לא תעשה שלא לבייש את חבירו.

שנאמר: "ולא תשא עליו חטא" (ויקרא יט, יז). וכל שכן ברבים, ועון גדול הוא ואמרו חז"ל (בבא מציע נט) המלבין את חבירו ברבים, אין לו חלק לעולם הבא. לפיכך יזהר שלא לבייש קטן וגדול, ולא יקראו בשם שהוא בוש ממנו, ודוקא בדבר שבין אדם לחבירו אבל במילי דשמיא אם לא חזר בו כשהוכיחו בסתר מכלימין אותו ברבים ומפרסמין חטאו ברבים עד שיחזור למוטב.

ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

פ. מצות לא תעשה שלא לנקום מחבירו.

שנאמר: "לא תקום" (ויקרא יט, יח). נקימה היא שהוא גומל למריע לו כמעשהו, כגון שאמר לחבירו השאילני קרדומך ולא השאיל לו, למחר צריך חבירו לשאול ממנו ואמר לו אין אני משאילך כדרך שלא השאלתני כשרציתי לשאול ממך הרי זו נקימה, שנוקם ממנו וגומל לו כמעשהו הרע. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

פא. מצות לא תעשה שלא לנטור שנאה בלב על חבירו.

שנאמר: "ולא תטור" (ויקרא יט, יח). נטירה היא, שנוטר השנאה בלבו כגון שיאמר לו הריני משאילך ואין אני משלם לך כפעלך שלא השאלתני. זוהי נטירה, שנוטר השנאה בלב אלא צריך להשאיל לו בלב שלם ולא יהא לו שום שנאה בלב אלא ימחה הדבר מלבו, ולא יטרנו ולא יזכרנו כלל, ושתי מדות הללו המה רעות למאד, שכל דברי העולם הזה הבל והבאי ואינן כדאי לנקום ולנטור עליהן. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

פב. מצות לא תעשה שלא למנוע מלהציל חבירו מסכנה.

שנאמר: "לא תעמוד על דם רעך" (ויקרא יט, טז). כגון ראה את חבירו טובע בנהר או בשאר סכנות, חייב להצילו בכל מה דאפשר. ובכלל זה להציל את חבירו מהפסד ממון כגון שיודע שגוי או אנס רוצים לבוא על חבירו ויש בידו לפייסן שחייב לפייסן. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

פג. מצות לא תעשה שלא לעשות עול במדות ומשקלות.

שנאמר: "לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה" (ויקרא יט, לה). ודרשו חז"ל (תוי"כ) במשפט זה משפט המדות, במדה במשקל, שלא יחסר מן המדה או המשקל ממה שהסכימו עליו בני המדינה, וכן שלא להטעות חבירו במדידת הקרקע. ובמשורה הקפידה תורה אפילו על מדה קטנה כמשורה שהוא אחד מל"ו בלוג. ומי שעבר על זה ביטל מצות עשה (של מאזני צדק והין צדק יהיה לך) ועבר על לאו זה. ואפילו אם נתן לגוי מדה או משקל חסר, עובר על זה וחייב להחזיר. ואסור להטעות לגוי בחשבון והרי הוא בכלל "כי תועבת ה' אלקיך וגוי כל עושה עול" (דברים כה, טז). וחייבין בית דין להעמיד ממונים להחזיר על החנויות להצדיק המאזנים והמשקלות והמדות ולפסוק שערים. ומי שמדותיו או משקליו או מאזניו אינם בצדק יש להם להוציאם מתוך ידו ולקנסו, ומי שמפקיע שערים כופין אותו למכור בשער השוק. קשה עונשן של מדות יותר מענשן של עריות, והרי הוא ככופר ביציאת מצרים. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

פד. מצות לא תעשה שלא להשהות ברשותו מדה או משקל חסר.

שנאמר: "לא יהיה בכיסך אבן וגוי איפה ואיפה" (דברים כה, יג). אף על פי שאינו שוקל בה ואיננו מודד בה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

פה. מצות לא תעשה שלא להשיג גבול רעהו ודוקא בארץ ישראל.

שנאמר: "לא תשיג גבול רעך בנחלתך אשר תנחל" (דברים יט, יד). היינו ליקח מקרקע שלו ואם הכניס לתחום חבירו אפילו מלא אצבע אפילו בחוץ לארץ אם בחזקה הרי זה גזלן ואם בסתר הרי זה גנב. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

פו. מצות לא תעשה שלא לאכול נבילה.

שנאמר: "לא תאכלו כל נבילה" (דברים יד, כא). נבילה היא כל בהמה חיה ועוף שמתו מאליהן או שלא נשחטו כראוי, והאוכל כזית ממנו לוקה, האוכל כזית מבשר נפל בהמה טהורה עובר משום נבלה. לכן אסור לאכול ולד מבהמה שנולדה עד תחלת ליל שמיני, שיצא מספק נפל, ואם נודע שכלו לו חדשיו מותר תיכף כשנולד. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

פז. מצות לא תעשה שלא לאכול טריפה.

שנאמר: "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו" (שמות כב, ל). טריפה האמורה בתורה הוא שטרפה אותה חית היער, וכן עוף שדרס אותו עוף הדורס כגון נץ וכיוצא בו באופן שאין הבהמה או העוף יכולין לחיות מחמת אותה דריסה, אף על פי שקדם ושחטה שחיטה כשרה, הרי זה אסורה משום טריפה, וזוהי נקראת דרוסה. ויש עוד שבע מיני טריפות שהן הלכה למשה מסיני שהן אסורות, ואלו הן: נקובה, נטולה, נפולה, חסרה, פסוקה, קרועה, שבורה. וכל שנולד לבהמה או לעוף מכה שאינה יכולה לחיות י"ב חודש מחמת מכה זו, בין שבאה לה המכה על ידי חיה או על ידי אדם או בידי שמים או שנפלה מן הגג, הרי זו אסורה, וכן בשר מן החי נקרא גם כן טריפה ומי שאכל כזית ממנו לוקה מן התורה, אם הוציא עובר את ידו מרחם הבהמה הרי אבר זה טריפה משום בשר שיצא חוץ למחיצתו. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

פח. מצות לא תעשה שלא לאכול חלב.

שנאמר: "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו" (ויקרא ז, כג). האוכל כזית חלב מאחד משלש בהמות הללו, במזיד חייב כרת ובשוגג חטאת, חלב האליה מותר שלא נקרא חלב אלא מה ששייך לקרבן כמו חלב שעל הקרב והכליות וכסלים. חוטין שבחלב אסורין. חלב חיה מותר. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

פט. מצות לא תעשה שלא לאכול כל דם.

שנאמר: "כל דם לא תאכלו וגו' לעוף ולבהמה" (ויקרא ז, כו). וחיה בכלל בהמה, והאוכל כזית דם במזיד חייב כרת ובשוגג חטאת. דם אדם אסור מדברי סופרים ודווקא אם פירש מן האדם. דם דגים וחגבים טהורים מותר. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

צ. מצות לא תעשה שלא לאכול אבר מן החי.

שנאמר: "לא תאכל הנפש עם הבשר" (דברים יב, כג). מפי השמועה למדו שזה אזהרה שלא לאכול אבר שנחתך מן החי, והאוכל כזית מן החי לוקה, אפילו אכל אבר שלם אם יש בו כזית לוקה, ואם אין בו כזית פטור. ואם אכל אבר מן החי ובשר מן החי עובר בשני לאוין (משום לא תאכל הנפש עם הבשר, ואחד משום ובשר בשדה טריפה לא תאכלו). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

צא. מצות לא תעשה שלא לבשל בשר בחלב.

שנאמר: "לא תבשל גדי בחלב אמו" (שמות כג, יט). והמבשל בשר בחלב כזית משתיהן לוקה אף על פי שלא אכל, ואסור בהנאה וטעון קבורה ואפרו אסור בהנאה. ודוקא בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה אפילו נבילה לוקין על בישולו, אבל בשר בהמה טהורה בחלב טמאה, או בשר טמאה בחלב טהורה, או בשר חיה ועוף הטהורין בחלב, מותר בבישול ובהנאה אבל לא באכילה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

צב. מצות לא תעשה שלא לאכול בשר שנתבשל בחלב.

שנאמר: "לא תבשל גדי בחלב אמו" (שמות כג, יט). ועל אכילת כזית אחד משניהם לוקה, וחייב אפילו לא נהנה באכילתו כגון שהיה חם ביותר עד ששרף גרונו באכילתו או שנתן בתוכו דבר מר בענין שלא נהנה כלל באכילתו אפילו הכי לוקה. בשר בחלב כשאינו דרך בישול אלא כבוש או מלוח ביחד אסור מדברי סופרים באכילה ומותר בהנאה. בשר חיה ועוף שנתבשלו בין בחלב בהמה בין בחלב חיה אין אסורין באכילה אלא מדברי סופרים. דגים וחגבים מותר לבשל בחלב ומותר לאכלן. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

צג. מצות לא תעשה שלא לאכול בשר בהמה וחיה הטמאים.

שנאמר: "את זה לא תאכלו וגו'" (ויקרא יא, ד). וכל שאינו מעלה גרה ואינו מפריס פרסה הוא טמא, והאוכל כזית בין מבהמה ובין מחיה הטמאים לוקה. ובשר אדם הוא באיסור עשה שאינו בכלל זאת החיה. כל היוצא מהמינים האסורים כגון חלב בהמה וחיה הטמאים, אסורים באכילה מן התורה. ודבש דבורים וצרעין מותר מפני שאינן ממצות זה מגופן, חלב אשה מותר אבל אסור לגדול לינק מן הדד. חלב שביד גוי ואין ישראל רואהו שחלבו אסור שמא עירב בו חלב מבהמה טמאה. וגבינת גוים מן התורה מותר, שאין חוששין שמא בא מבהמה טמאה שאין חלב בהמה טמאה מתגבן. אלא שחז"ל אסרו גבינת גוים מפני כמה טעמים. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

צד. מצות לא תעשה שלא לאכול עוף טמא.

שנאמר: "ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו" (ויקרא יא, יג). וכל עוף החולק את רגליו כשמותחין לו חוט, שתי אצבעות לכאן ושתי אצבעות לכאן, או שקולט מן האויר ואוכל באויר, הרי זה דורס וטמא. וכל השוכן עם הטמאים ונדמה להם הרי זה טמא, והאוכל כזית מעוף טמא לוקה, ביצי עוף טמא אסורים באכילה מן התורה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

צה. מצות לא תעשה שלא לאכול דג טמא.

שנאמר: "ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו" (ויקרא יא, יא). וכל שאין לו סנפיר וקשקשת הוא טמא והאוכל כזית ממנו לוקה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

צו. מצות לא תעשה שלא לאכול שרץ העוף.

שנאמר: "וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו" (דברים יד, יט). והם חגבים טמאים זבובים יתושים דבורה צרעה וכיוצא בו האוכל כזית מהם לוקה ואם אכל בריה שלמה אף על פי שאין בה כזית לוקה. אבל חגבים טהורים מותר באכילה ויש להם שלשה סימני טהרה, כל שיש לו ארבע רגלים וארבע כנפים החופים רוב אורך ורוב היקף גופו, וארבע כרעים לנתר בהן. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

צז. מצות לא תעשה שלא לאכול משרץ הארץ.

שנאמר: "לכל השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל" (ויקרא יא, מא). ושרץ הארץ היינו נחשים ועקרבים וחיפושית ותולעים והאוכל מהם בריאה שלמה לוקה ואם אינה שלמה אם אכל כזית לוקה וכל השרצים מצטרפין לכזית. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

צח. מצות לא תעשה שלא לאכול תולעת הפירות והזרעים.

שנאמר: "לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום" (ויקרא יא, מב). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

צט. מצות לא תעשה שלא לאכול שרץ המים.

שנאמר: "אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השרץ" (ויקרא יא, מג). ושרץ המים בכלל, כגון הצפרדע והסרטן וכיוצא בו, או תולעים ועלוקה או חיות הים וכלב הים, והאוכל כזית מהן לוקה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

ק. מצות לא תעשה שלא לאכול רמשים.

שנאמר: "ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ" (ויקרא יא, מד). רמשים הם הבאים מעיפושים שלא מזכר ונקבה, והאוכל כזית מהן לוקה.

ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קא-קב-קג. מצות לא תעשה שלא לאכול לחם מתבואה חדשה קודם לעומר, ומצות לא תעשה שלא לאכול קלי (היינו גרעינים מחמשת המינין הקלויין באור) מתבואה חדשה קודם לעומר, ומצות לא תעשה שלא לאכול כרמל (היינו שנתמולל ביד ולא הובהב באור) מתבואה חדשה קודם לעומר.

שנאמר: "לחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה" (ויקרא כג, יד). כל זה מחמשת מיני דגן בלבד והם חטים, שעורים, כוסמין, שבולת שועל, ושיפון (קארן בלע"ז) אסור. והאוכל לחם וקלי וכרמל כזית מכל אחד עובר על שלשה לאוין. בזמן שבית המקדש קיים אסור מט"ז בניסן עד אחר הקרבת העומר ובזמן שאין בית המקדש קיים כל יום ט"ז בניסן אסור מן התורה. ובחוץ לארץ שעושין שני ימים טובים אסור מדברי סופרים כל יום י"ז. ותבואה שנשרשה קודם העומר אף על פי שנגמרה אחר העומר, העומר מתירו. ונוהג איסור זה של חדש בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. ויש מהראשונים דסבירא להו דחדש בחוץ לארץ אינו אלא מדרבנן משום גזירה, ולא גזרו אלא במקומות הסמוכין לארץ ישראל, ועל כן רוב העולם אינן נוהגין בזה. ואף שאין בידינו למחות בידי המקילין, מכל מקום כל בעל נפש יחמיר לעצמו בכל מה דאפשר לו, כי להרבה גדולי הראשונים הוא איסור דאורייתא בכל גווני.

קד. מצות לא תעשה שלא לאכול חמץ ערב פסח אחר חצות.

שנאמר: "לא תאכל עליו חמץ" (דברים טז, ג). כלומר על קרבן פסח שזמן הקרבתו משעה שביעית, והאוכל חמץ בערב פסח אחר שש שעות לוקה, וחז"ל אסרוהו מתחלת שעה ששית באכילה ובהנאה, ובשעה חמישית אסור באכילה ומותר בהנאה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קה. מצות לא תעשה שלא לאכול פירות אילן שלש שנים הראשונות לנטיעתו.

שנאמר: "שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל" (ויקרא יט, כג). ואפילו ספק ערלה אסור, ובחוץ לארץ הלכה למשה מסיני שודאי ערלה אסור וספק ערלה מותר, ועל ודאי ערלה בארץ ישראל חייב מלקות ובחוץ לארץ מכין אותו מכות מרדות. ונוהג בזכרים ונקבות.

קו. מצות לא תעשה שלא לאכול אכילת בן סורר ומורה.

שנאמר: "לא תאכלו על הדם" (ויקרא יט, כו). ופירוש לא תאכלו אכילה כזו המביאה לידי שפיכות דמים וזו היא אכילת בן סורר ומורה גם זה הפסוק הוא אזהרה שלא לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה, וגם הוא אזהרה שלא לאכול קודם שיתפלל. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קז. מצות לא תעשה שלא לזרוע שני מיני זרעים בשדה.

שנאמר: "שדך לא תזרע כלאים" (ויקרא יט, יט). ובחוץ לארץ מותר לישראל לכתחלה לזרוע כלאי זרעים. וכלאי אילנות, פירוש להרכיב אילן אתרוג בתפוח וכיוצא בזה הרי זה אסור גם

בחוץ לארץ, וכן אסור להרכיב אילן בירק או ירק באילן אפילו בחוץ לארץ, ובין כלאי זרעים ובין כלאי אילנות אף על פי שעובר על זה מכל מקום מותרין הם באכילה אפילו לזה שעשה האיסור. וכלאי הכרם (דהיינו לזרוע תבואה בכרם) אסור לזרוע ובאכילה ובהנאה, בחוץ לארץ מדברי סופרים, ובארץ ישראל מן התורה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קח. מצות לא תעשה שלא לשחוט בהמה טהורה היא וולדה ביום אחד.

שנאמר: "ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" (ויקרא כב, כח). ואם עבר ושחט הבשר כשר. והיום הולך אחר הלילה לפיכך אם שחט האם תחלת ליל רביעי לא ישחוט הולד עד תחלת יום חמישי. ואם שחט האם סוף יום רביעי מותר לשחוט הולד תחלת ליל חמישי. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קט. מצות לא תעשה שלא לפדות בכור בהמה טהורה.

שנאמר: "אך בכור שור וגו' לא תפדה" (במדבר יח, יז). ובזמן שאין בית המקדש קיים מותר למכרו והלוקח ינהוג בו קדושת בכור, ובכור בעל מום מותר למוכרו בין חי ובין שחוט, ובלבד שלא ימכרנו במקולין. ונוהג בזכרים ונקבות.

קי. מצות לא תעשה שלא ליקרב לעריות אפילו בלא ביאה.

שנאמר: "איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה" (ויקרא יח, ו). רצה לומר כגון חיבוק ונישוק שהם דברים המביאים לגילוי ערוה, והעובר על זה ומחבק או מנשק או נהנה בקירוב בשר לוקה וחשוד על עריות, ואסור לקרוץ ולרמוז ולשחוק עמהן או להריח בבשמים שעליהן או להביט ביפין, ולא יעשה שום דבר המביא לידי הרהור, ואסור להוציא שכבת זרע לבטלה ועון חמור הוא מאד, והמקשה עצמו לדעת הוא בנידוי, ומצות חכמים היא להשיא בנו ובנותיו סמוך לפרקו, שאם יניחן יבאו לזנות או להרהור. ואסור להשיא אשה לקטן דהוי כזנות, ולא ישא בחור זקנה ולא ישא זקן ילדה שזה גורם לזנות. ואסור להתייחד עם העריות, ואסור להתייחד עם פנויה, והמתייחד עם אשה שאסור להתייחד עמה, מכין שניהם מכות מרדות ומכריזין עליהן, חוץ מאשת איש שאין מכין ומכריזין אף על פי שאסור להתייחד עמה שלא להוציא לעז על בניה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קיב. מצות לא תעשה שלא לגלות ערות האב במשכב זכר.

שנאמר: "ערות אביך וגו' לא תגלה" (ויקרא יח, ז). וזה לאו נוסף על משכב זכר (לקמן לאו קט"ז). והעובר על זה ובא על אביו בהכנסת עטרה בעדים והתראה שניהם חייבים סקילה, ובלא עדים במזיד חייבים כרת ובשוגג חייב שתי חטאות (משום לאו זה ומשום בא על הזכר). ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קיב. מצות לא תעשה שלא לבא על אמו.

שנאמר: "ערות אמך לא תגלה" (ויקרא יח, ז). ואפילו לא היתה אשת אביו רק היא אמו על ידי זנות, מכל מקום אמו היא, ואין חילוק בין בא עליה בחיי אביו או לאחר מיתת אביו, אם היה בעדים והתראה חייבים סקילה ובלא עדים במזיד כרת ובשווג חטאת ואם היא אשת אביו חייב שתיים (משום אמו ומשום אשת אביו). ומדברי סופרים הנקרא שניות דרבנן אסור גם באם אמו ואין לה הפסק עד למעלה, ואם אבי אמו בלבד. ואם אביו ואין לה הפסק, ואם אבי אביו בלבד. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קיג. מצות לא תעשה שלא לבוא על אשת אביו.

שנאמר: "ערות אשת אביך לא תגלה" (ויקרא יח, ח). היא איננה אמו, אם היא אשת אביו בין מן האירוסין בין מן הנשואין בין בחיי האב בין לאחר מיתת האב, ואפילו גירשה, וחייבין על זה בעדים והתראה סקילה, ובלא עדים במזיד כרת ובשווג חטאת. ושניות מדברי סופרים, אשת אבי אביו ואין לה הפסק עד למעלה. ואשת אבי אמו בלבד. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קיד. מצות לא תעשה שלא לבוא על אחי אביו במשכב זכר.

שנאמר: "ערות אחי אביך לא תגלה" (ויקרא יח, יד). וזהו לאו נוסף על משכב זכר, ואם בא על אחי אביו בעדים והתראה שניהם בסקילה ובלא התראה במזיד בכרת ובשווג חייב שתי חטאות (משום לאו זה ומשום בא על הזכר). ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קטו. מצות לא תעשה שלא לבוא על כלתו היא אשת בנו.

שנאמר: "ערות כלתך לא תגלה" (ויקרא יח, טו). בין בחיי בנו ואפילו נתגרשה, בין לאחר מיתת בנו, וחייבין על זה בעדים והתראה סקילה ובמזיד בלא התראה כרת ובשווג חטאת, ושניות מדברי סופרים. כלת בנו ואין לה הפסק וכלת בתו בלבד. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קטז. מצות לא תעשה שלא לבוא על הזכר.

שנאמר: "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה" (ויקרא יח, כב). וזהו אזהרה גם לנשכב וקרי ביה לא תשכב, ומשהערה בהכנסת עטרה חייבים שניהם סקילה, ובמזיד בלא התראה כרת ובשווג חטאת. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קיז-קיח. מצות לא תעשה שלא לבוא על בהמה ושלא להביא בהמה עליו.

שנאמר: "ובכל בהמה לא תתן שכבתך" (ויקרא יח, כג). ומצות לא תעשה שלא תביא אשה בהמה עליה בין כדרכה בין שלא כדרכה.

שנאמר: "ואשה לא תעמוד לפני בהמה לרבעה" (ויקרא יח, כג). ולא חילק הכתוב בבהמה בין גדולה לקטנה, והוא הדין חיה או עוף הכל בסקילה, האדם והבהמה, אפילו על העראה, ובלא התראה האדם בכרת והבהמה בסקילה, ובשוגג האדם בחטאת והבהמה פטורה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

ק.ט. מצות לא תעשה שלא לבוא על בת בנו, ומצות לא תעשה שלא לבוא על בת בתו.

שנאמר: "ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה ערותך" (ויקרא יח, י). וחייבים על כל אחת שריפה, ובמזיד בלא עדים כרת, ובשוגג חטאת. שניות מדברי סופרים של בת בנו, בת בת בנו בלבד, ובת בן בנו בלבד, ושניות מדברי סופרים של בת בתו, בת בת בתו בלבד, ובת בן בתו בלבד. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

ק.כ. מצות לא תעשה שלא לבוא על בתו

אפילו נולדה מזנות, מכל מקום בתו היא. לאו זה לא בא בכתוב בפירוש רק למדוהו (יבמות ב) מקל וחומר וגזירה שוה. וחייבים על זה שריפה, ובמזיד בלא התראה כרת, ובשוגג חטאת, ואם היא בתו מאשתו חייב שתיים (אחת משום בתו ואחת משום ערות אשה ובתה). ונוהג בכל מקום ובכל זמן

קכא-קכב-קכג. מצות לא תעשה שלא לבוא על אשה ובתה.

שנאמר: "ערות אשה ובתה לא תגלה" (ויקרא יח, יז).

ומצות לא תעשה שלא לבוא על אשה ובת בנה.
שנאמר: "את בת בנה" (ויקרא יח, יז).

ומצות לא תעשה שלא לבוא על אשה ובת בתה.

שנאמר: "ואת בת בתה לא תקח" (שם). ומשעה שקדש אשה נאסר באמה ובאם אמה ובאם אביה, ובתה ובת בתה ובת בנה, וחייבים על כל אחת מששה נשים הללו שריפה אם בא עליהן בחיי אשתו, בין בא עליהן לשם אישות בין לשם זנות, ואם בא עליהן לאחר מיתת אשתו הרי אלו בכרת ובשוגג חטאת. ודוקא אם קדש אשה נאסר בקרובותיה, אבל אם נאף עם אשה לא נאסר עליו לישא קרובותיה, אלא שחז"ל אסרו ליקח קרובות אשה שנאף עמה לכתחלה בחייה ואם כנס לא יוציא. ושניות מדברי סופרים של אשה ובת בנה, בת בן אשתו, אם אבי אשתו, אם אב אם אשתו, אם אב אב אשתו, ושניות מדברי סופרים של אשה ובת בתה, בת בת בת אשתו, אם אם אם אשתו, ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קכד. מצות לא תעשה שלא לבוא על אשת איש.

שנאמר: "לא תנאף" (שמות כ, יג) ונאמר ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך (ויקרא יח, כ).
הוא והיא מיתתם בחנק, ואם היא בת כהן היא בשריפה והוא בחנק, ואם היא נערה בתולה
מאורסה ועודה בבית אביה שניהם בסקילה, וכל זה בעדים והתראה, ובמזיד בלא התראה
בכרת, ובשווג בחטאת.
ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קכה. מצות לא תעשה שלא לבוא על דודתו, היא אשת אחי אביו.

שנאמר: "אל אשתו לא תקרב דדתך היא" (ויקרא יח, יד). ולא זו היא דוקא אם הוא אחי
אביו מן האב. ואם בא עליה בחיי דודו שניהם בחנק שהרי היא אשת איש, ולאחר מיתת דודו
במזיד בכרת, ובשווג חטאת. ושניות מדברי סופרים, אשת אחי האב מן האם, ואשת אחי האם
בין מן האב בין מן האם.
ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קכו. מצות לא תעשה שלא לבוא על אשת אחיו בן מן האב לבד או מן האם לבד ואפילו מזנות.

שנאמר: "ערוה אשת אחיך לא תגלה" (ויקרא יח, טז). ואם בא עליה בחיי אחיו שניהם בחנק
כשלא גרשה שהרי אשת היא, ואם גרשה אחיו או בא עליה לאחר מיתת אחיו שלא במקום
יבוא במזיד חייב כרת ובשווג חטאת, ואם היא יבמה שחלצה אינה בכרת אלא בלאו דלא יבנה,
ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קכז. מצות לא תעשה שלא לבוא על אחותו בין מן האב לבד או מן האם לבד ואפילו מזנות.

שנאמר: "ערוה אחותך בת אביך או בת אמך מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה" (ויקרא יח,
ט). וחייבים במזיד כרת ובשווג חטאת ואם היא גם כן בת אשת אביו חייב שתיים (משום
אחותו ומשום בת אשת אביו).
ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קכח. מצות לא תעשה שלא לבוא על אחותו בת אשת אביו.

שנאמר: "ערוה בת אשת אביך וגוי לא תגלה" (ויקרא יח, יא). רצה לומר כשהיא אחותו, דאם
היא בת אשת אביו מאיש אחר היא מותרת להנשא לו לכתחלה אלא רצה לומר כשהיא אחותו
וחייב עליה שתיים וכנ"ל. ואין בה מיתת בית דין אלא כרת ובשווג חטאת.
ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קכט-קל. מצות לא תעשה שלא לבוא על אחות אביו.

שנאמר: "ערוה אחות אביך לא תגלה" (ויקרא יח, יג).
ומצות לא תעשה שלא לבוא על אחות אמו.

שנאמר: "ערות אחות אמך לא תגלה" (ויקרא יח, יד). בין שהיא אחות האב או אחות האם, בין מן האב בין מן האם ואפילו מזנות, מכל מקום אחות אביו או אחות אמו היא וחייבין על כל אחת משתי עריות אלו במזיד כרת אפילו בעדים והתראה, ובשוגג חטאת. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קלא. מצות לא תעשה שלא לבוא על אחות אשתו בחיי אשתו.

שנאמר: "ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה בחייה" (ויקרא יח, יח). ומשעה שקדש אשה נאסר באחותה, בין מן האב בין מן האם ואפילו מזנות, ואם בא על אחותה בחיי אשתו אפילו אם גירש אשתו חייבים כרת, ובשוגג חטאת. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קלב. מצות לא תעשה שלא לבוא על הנדה.

שנאמר: "ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב" (ויקרא יח, יט). והעובר על זה ובא על אשה נדה אפילו אחר שכלו ימי הנדה כל זמן שלא טבלה במקוה כשרה כדין של מ' סאה שניהם חייבים כרת, והולד הנולד הוא פגום (ופירשו האחרונים שהוא פגום ומקולקל וראוי להתרחק ממנו). ואסור לבוא על אשתו סמוך לוסתה, וכמה נקרא סמוך לוסתה אם היה דרכה לראות בלילה אסור מתחלת הלילה. ויולדת טמאה לבעלה כנדה ואפילו לא ראתה דם בשעת לידה טמאה בין ילדה חי ובין ילדה נפל, ובמדינותינו, לאחר שבעה ימים לזכר ושבעים לנקבה אם טהרה מדם תוכל לעשות בדיקת הפסק טהרה ותתחיל לספור שבעה נקיים ותטבול אחר כך ומותרת לבעלה ואם תראה דם לאחר טבילתה אסורה לבעלה ככל הנשים (שאיין לה ימי טוהר הכתוב בתורה). והבא על היולדת כל זמן שלא טבלה הרי הוא כבא על הנדה.

והנה בענין עצם חיוב הטבילה לנדה לא הוצרכנו לדבר, כי מי מבני עמנו לא ידע את גודל חיובה על פי התורה כי הלא נדה היא, כל זמן שלא טבלה ואפילו נמשך כמה שנים מעת ראיתיה וכבר נעשתה זקנה שפסקה מלראות מכל מקום עדיין טמאה היא מן התורה מעת שראתה, ועדיין לא נטהרה. ואיסור נדה מפורסם בכל ישראל אפילו לקטן שבקטנים שיש לו מעט ידיעה בחומש, כי הלא מקרא מלא הוא, "ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה" (ויקרא יח, יט), וכתוב בסוף הפרשה: "כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם" (ויקרא יח, כט), והיינו שגם האשה נכרתה עבור זה, ונשנה הדבר הזה בפרשה כמה פעמים, שהוא תועבה ומטמא הארץ ומטמא הנפש ונפשו נכרת מארץ החיים לגמרי, ואפילו אם יכפוהו עכו"ם לזה, צריך למסור נפשו ולא יעבור על זה שהוא שקול כמו עבודה זרה.

והנה מחמת גודל פרסומו בין האומה היה הדבר הזה לפלא ולתמהון אם היינו מעתיקים לפני הקורא גודל איסורה, וכמו שאין צריך להזהיר לכל אחד שלא יחתוך את ראשו. אכן עתה בעונותינו הרבים החלו אנשים קלי הדעת ובורים, לפרוץ פרצה בענין הטבילה לגמרי, שנשותיהן אינן טובלות כלל לנדותן וחושבות שזה רק מנהג של יהדות בעלמא, על כן אנו צריכים להאריך קצת בגודל העון הזה כדי להזהיר להעם מהחטא הנורא הזה.

ראשון לכל צריך האדם לדעת שכל העונשים הנאמרים בתורתנו הקדושה ובחז"ל על מי שעובר על איסור עריות הוא גם על איסור נדה, ושניהן חייבים כרת עבור זה. והעובר על זה בזדון לבו, הוא רשע גמור ופסול לעדות ולשבועה ונקרא פושע ישראל בגופו עבור זה. ודינו נפסק (במסכת ראש השנה יח) דמי שיש לו רוב עונות, ובתוך העונות נמצא גם עון זה, נידון בגיהנם י"ב חודש ואחר כך גופו כלה ונשמתו נשרפת והרוח מפזרת לאפרו תחת כפות רגלי הצדיקים. ומי יוכל לשער גודל היסורים והצרות שיסבלו שניהם בגיהנם אפילו על פעם אחת שעוברין על איסור זה וכל שכן אם הופקר ח"ו בעיניהם עון זה החמור לעבור עליו כמה פעמים.

וגם הרבה פעמים גורם העון הזה שתמות בעת שתשב על המשבר כמו שאמרו חז"ל (במסכת שבת דף לא) על שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן, על שאינן זהירות בנדה בחלה ובהדלקת הנר. גם העון הזה גורם כמה פעמים שימותו ביניהם. ואפילו אם הוא רואה שבניו קיימים לא יחשוב כי שלום יהיה לו כי איננו יודע מה יהיה בסוף ימיו, וגם הבנים אשר יולדו לו על ידי זה יהיו בודאי רשעים גמורים כי הם מבני תשע מדות שאחת מהתשע הוא בני נדה שעליהם אמר הכתוב: "וברותי מכס המורדים והפושעים ביי" (יחזקאל כ, לח), כמו שאמרו חז"ל (נדרים כ) וכמה יצטער על זה לעתיד לבוא, כי לא די שהוא בעצמו קלקל כל ימי חייו הביא עוד רשעים בעולם למרוד בה' ותורתו כל ימי חייהם, ויהיה פעולתם הרעה גם לו למזכרת עון לנצח. וכן איתא בזוהר הקדוש (פרשת שמות) זרעא דיוליד בההיא שעתא משכין עליה רוח מסאבא וכל יומי יהו במסאבא, דהא בניינא ויסודא דילי איהו במסאבא רב ותקיף מכל מסאבין דעלמא (ועיין שם מה שהאריך בזה) ועל כן כל איש אשר בשם ישראל יכונה, יחוס על עצמו ועל כל דורותיו הבאים אחריו שלא יכלו בעונותיו ויתחזק על יצרו שלא לעבור על איסור המר הזה, ויהיה לו טוב בזה ובבא.

ולפי זה צריך לזהר מאד שלא לדור עם אשתו בעיר שאין שם מקוה כשרה, ואפילו מי שתלוי בו טפלי ועיקר פרנסתו לפי מראית עיניו הוא תלוי רק במקום הזה, לא יחליף עולם עומד לעד לעולם, בעולם עובר, כי בודאי כשידור בקביעות עם אשתו במקום הזה, בהמשך הימים יבוא לידי מכשול איסור כרת ר"ל, וישים בטחונו בה' שלא יעזבהו גם שם.

קלג. מצות לא תעשה שלא לבוא על קדשה בלא קידושין.

שנאמר: "לא תהיה קדשה מבנות ישראל" (דברים כג, יח). קדשה היא פנויה שהפקירה עצמה לזנות או שאביה מסרה לביאה שלא לשם אישות. או הפקירה האב לזנות. והבא על אשה קדשה לשם זנות בלא קדושין, עוברים שניהם על לאו זה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קלד. מצות לא תעשה שלא להחזיר גרושתו משנשאת לאחר.

שנאמר: "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה וגו' אחרי אשר הוטמאה" (דברים כד, ד). ואם החזירה הראשון בקדושין ובעלה, הרי זה עובר על לאו זה, וכופין אותו להוציאה, ואפילו לא נשאת רק נתקדשה לאחר, נאסרה על בעלה הראשון, אבל אם זנתה אחר הגירושין

לא נאסרה על המגרש. ובכלל לאו זה אשה שזנתה תחת בעלה שנאסרה על בעלה שנאמר "אחרי אשר הוטמאה" והרי נטמאה. ואם נאנסה ולא היתה אשת כהן לא נאסרה על בעלה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קלה. מצות לא תעשה שלא תנשא אשת המת בלא בנין לאיש זר.

שנאמר: "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר" (דברים כה, ה). ואם יש למת אח מן האב אם לא חלצה קודם, אם נשאת לזר ובעלה הרי זה שניהם עוברים בלאו זה ומוציאה בגט, וצריכה חליצה מהיבם ואז היא מותרת לזר (ועיין בחלק המצות עשה מ"ו). ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קלו. מצות לא תעשה שלא ישא פצוע דכא וכרות שפכה בת ישראל.

שנאמר: "לא יבוא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה'" (דברים כג, ב). ואם עברו ונשאו בת ישראל ובעלו לוקין. ומותרין לישא גיורת פצוע דכא הוא שנפצע או נכרת או נדוך אפילו אחת מהביצים שלו, או חוטי הביצים בידי אדם (פירוש שנעשה על ידי סיבה ולא נולד כך, אבל אם נולד כך נקרא בידי שמים וכשר לבוא בקהל). כרות שפכה הוא שנכרת או נדוך או נפצע הגיד או שנכרתה העטרה או למעלה מעטרה בידי אדם אבל לא בידי שמים, שבידי שמים כשר לבוא בקהל. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קלז. מצות לא תעשה שלא ישא ממזר בת ישראל.

שנאמר: "לא יבוא ממזר בקהל ה' וגוי עד עולם" (דברים כג, ג). וממזר הוא שבא מביאת חייבי כריתות חוץ מנדה שהולד ממנו פגום ואינו ממזר. ואחד זכרים ואחד נקבות אסורים לעולם. וממזר וממזרת מותרים בגרים, והבנים הם ממזרים. ומי שנולד מאשה פנויה ולא אמרה ממי נתעברה או שאמרה מפלוני ממזר נתעברתי הרי זה ספק ממזר, ומן התורה ממזר ספק מותר לבוא בקהל, ואסורים בממזרים ובספק ממזרים. ויש ממזר מדברי סופרים, כגון: אשה ששמעה שמת בעלה ונשאת והרי בעלה קיים ובא בעלה הראשון עליה כשהיא תחת השני, הרי הבן הזה ממזר מדברי סופרים, וממזר מדברי סופרים מותר גם כן רק בממזר מדברי סופרים. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קלח. מצות לא תעשה שלא יקח כהן אשה זונה.

שנאמר: "אשה זונה וגוי לא יקחו" (ויקרא כא, ז). זונה האמורה בתורה כל שאינה בת ישראל, או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו או שנבעלה לחלל אף על פי שהיא מותרת להנשא לו, אפילו נבעלה באונס או שלא כדרכה, נעשית זונה. אבל הבא על פנויה אף על פי שהיא קדשה שהפקירה עצמה לכל, או הבא על הנדה או נרבעת לבהמה לא נעשית זונה על ידי זה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קלט. מצות לא תעשה שלא יקח כהן חללה.

שנאמר: "אשה וגוי וחללה לא יקחו" (ויקרא כא, ז). וחללה היא שנולדה מאיסורי כהונה או אשה אסורה לכהונה שנבעלה או שנשאת לכהן. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קמ. מצות לא תעשה שלא יקח כהן גרושה.

שנאמר: "ואשה גרושה מאישה לא יקחו" (ויקרא כא, ז). ומדברי סופרים חלוצה אסורה גם כן לכהן, והיא וולדה חללים מדברי סופרים. וכהן שנשא אחת משלש נשים הנ"ל דרך אישות ובעלה לוקה, ועל ספק חללה ועל חללה מדברי סופרים מכין אותו מכות מרדות. וכהנות כשרות לא הוזהרו להנשא לפסולי כהונה.

קמא. מצות לא תעשה שלא יטמא כהן למת.

שנאמר: "לנפש לא יטמא בעמיו" (ויקרא כא, א). וכן הנוגע במת או מאהיל או נושא או נוגע בקבר. אחד המת ואחד טומאות הפורשות מן המת כגון דם, אם במזיד טימא את עצמו באחת מכל טומאות המת לוקה. ולמת מצוה מותר לטמא את עצמו. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרי כהונה הכשרים (ולא חללים) ולא בנקבות..

קמב. מצות לא תעשה שלא להרביע חיה ועוף מין בשאינו מינו.

שנאמר: "בהמתך לא תרביע כלאים" (ויקרא יט, ט). וקבלו חז"ל דהוא הדין חיה ועוף. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קמג. מצות לא תעשה שלא לסרס זכר משום בעל חי.

שנאמר: "ומעוד וכתות ונתוק וכרות וגוי ובארצכם לא תעשו" (ויקרא כב, כד). למדו חז"ל (שבת ק"ז) ענין הכתוב שלא תעשה זאת בישראל בין בגופן בין בשאר בעלי חיים טמאים וטהורים, וכל המסרס לוקה, אפילו המסרס אחר המסרס לוקה בין באדם בין בשאר בעלי חיים. ואשה אסורה לסרס את הזכר. ואסור להשקות כוס של עיקרין בין לאדם בין לשאר בעלי חיים, ואשה מותרת לשתות כוס של עיקרין, ואסור לומר לגוי לסרס בעלי חיים שלנו, לקחה הגוי מעצמו וסרסה מותרת, ואם הערים ישראל קונסין אותו ומוכרו לישראל אחר. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קמד. מצות לא תעשה שלא לעשות צורת אדם אפילו לנוי.

שנאמר: "לא תעשון אתי" (שמות כ, כג). ודוקא צורה בולטת אסור ואם עשה לוקה אבל אם היתה משוקעת או של סממנים בצויר מותר, טבעת שיש עליה חותם צורת אדם בולטת אסור להניחה ומותר לחתום בה, ואם היתה הצורה משוקעת מותר להניחה ואסור לחתום בה מפני שבהנחתם יהיה בולט. ואסור לצייר דמות חמה ולבנה וכיוצא בהם שנאמר "לא תעשון אתי" כדמות שמשי המשמשין לפני במרום. ואסור אפילו על לוח שאינן בולטות לצייר צורות שאר בעלי חיים, וצורות אילנות ודשאים מותר לצור אפילו בצורה בולטת. ואסור לעשות בית

תבנית היכל אכסדרה כנגד אולם, (פירוש רש"י שיהיה רחבו עשרים וגבהו ארבעים), חצר כנגד העזרה, שולחן בצורת שולחן שבהיכל ומנורה של מתכת של שבעה קנים בצורת מנורה שבהיכל אבל פחות או יותר משבעה קנים או מנורה שאינה של מתכת אפילו משבעה קנים מותר. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קמה. מצות לא תעשה שלא לעשות שמן כמו שמן המשחה.

שנאמר: "במתכונתה לא תעשו וגו' כמוה" (שמות ל, לז). ורצה לומר שלא יעשה כמעשה שמן המשחה הכתוב בו וכמשקלו, ואם עשה במזיד חייב כרת ובשוגג חטאת. ודוקא להמשח בו חייב אבל להתלמד פטור. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קמו. מצות לא תעשה שלא לעשות במתכונת קטרת.

שנאמר: "והקטרת וגו' במתכונתה לא תעשו לכם, וגו' איש אשר יעשה כמוה להריח בה ונכרת" (שמות ל, לז). אף על פי שלא עשה כל המשקל אלא חציו או שלישו הואיל ועשה לפי ערך משקלותיו חייב כרת ובשוגג חטאת. עשאה להריח אף על פי שלא הריח חייב ואם עשאה להתלמד פטור. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קמוז. מצות לא תעשה שלא לעשות מלאכה ביום ראשון של פסח.

שנאמר: "ובחמשה עשר וגו' כל מלאכת עבודה לא תעשו" (ויקרא כג, ז). " (עייין בחלק המצות עשה מצוה כ"ה). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קמות. מצות לא תעשה שלא לעשות מלאכה ביום שביעי של פסח.

שנאמר: "ביום השביעי מקרא קודש כל מלאכת עבודה לא תעשו" (ויקרא כג, ח). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קמט. מצות לא תעשה שלא לעשות מלאכה בחג השבועות.

שנאמר: "וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו" (ויקרא כג, כא). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קנ. מצות לא תעשה שלא לעשות מלאכה בראש השנה.

שנאמר: "ובחודש השביעי באחד לחודש וגו' כל מלאכת עבודה לא תעשו" (ויקרא כג, כה). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קנא. מצות לא תעשה שלא לעשות מלאכה ביום הכפורים.

שנאמר: "וכל מלאכה לא תעשו" (ויקרא כג, כח). (ועיין בחלק המצות עשה מצוה ל"א).
ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קנב. מצות לא תעשה שלא לאכול ולשתות ביום הכפורים.

שנאמר: "כי כל הנפש אשר לא תעונה וגוי' ונכרתה" (ויקרא כג, כט). והאוכל ביוה"כ אפילו פחות מכביצה מאכלים הראויים לאכילת אדם הרי זה חייב כרת ובשווג חטאת וכל האוכלים מצטרפים לשיעור זה. והשותה משקין ראויים לשתית אדם כמלא לוגמיו. שהוא שיעור פחות מרביעית באדם בינוני חייב כרת, וכל המשקין מצטרפין לשיעור זה. פחות משיעורים הנ"ל אסור מן התורה ואין בו כרת אבל מכין אותו מכות מרדות. ומדברי סופרים אסור ביום הכפורים רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה, ועל אלו אם עבר מכין מכות מרדות. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קנג. מצות לא תעשה שלא לעשות מלאכה ביום ראשון של סוכות.

שנאמר: "ביום הראשון וגוי' כל מלאכת עבודה לא תעשו" (ויקרא כג, לה).
ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קנד. מצות לא תעשה שלא לעשות מלאכה בשמיני עצרת.

שנאמר: "ביום השמיני מקרא קודש וגוי' עצרת היא כל מלאכת עבודה לא תעשו" (ויקרא כג, לו).
ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קנה. מצות לא תעשה שלא לעשות שום דבר שימשך ממנו חלול השם.

שנאמר: "ולא תחללו את שם קדשי" (ויקרא כב, לב). ועון זה נחלק לשלשה חלקים: א) שכל מי שיבוקש ממנו שיעבור על אחת ממצוות ה' בעת צרת שמד, והיה האנס מתכוין להעבירו על הדת בין מצוות קלות בין מצוות חמורות, או מי שיבוקש ממנו לעבור על עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים אפילו בצנעא ושלא בשעת השמד והאנס מתכוין להנאתו, אפילו הכי מחוייב הוא להפקיר עצמו להריגה ולא יעבור. ואם עבר ולא נהרג הרי זה חילל את השם ועבר על לאו זה. ואם היה העובר במקום שיש עשרה מישראל הרי זה חילל את השם ברבים וחטאו גדול מאד.

ב) כשיעשה אדם עבירה שאין לו הנאה מאותה עבירה ולא תאוה רק להכעיס למרוד ולפרוק עול מלכות שמים הרי זה חילל את השם.

ג) אם אדם חשוב עושה פעולה ונראה בעיני ההמון שהיא עבירה אף על פי שהמעשה מותר הנה הוא חילל את השם. ועון חלול השם חמור מאד שאין כח בתשובה ויום הכפורים לכפר, אלא הן תולין ומיתה מכפרת.

ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קנו. מצות לא תעשה שלא לתור אחר מחשבת הלב וראיית העינים.

שנאמר: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" (במדבר טו, לט). רצה לומר שלא נעלה על לבנו מחשבה שגורם לעקור עיקר מעיקרי הדת, כי השטן יסיתנו למינות ח"ו, ואחר ראיית העינים רוצה לומר זנות, וכן אמרו חז"ל (ברכות יב) "אחרי לבבכם" זו מינות. ו"אחרי עיניכם" זו זנות. ובכלל זה שלא לחשב ולרדוף אחר שאר תענוגים ותאוות העולם הזה. ומאד מאד צריך ליהרר ממחשבות פסולות שזה יתד שהכל תלוי בו, שצריך האדם לקדש ולטהר מחשבותיו בכל כחו, ואם בא לו איזה תענוג יכוין שיהא לו כח על ידי זה לעמוד בהיכל המלך מלכו של עולם ברוך הוא, ושלא יחלש גופו לעבודת הבורא, ומי שעבר על זה והעלה במחשבתו מחשבות פסולות מענייני הדת ח"ו, או הרהור זנות, או לרדוף אחר תאוות הגשמיות, עבירה חמורה היא שטורדתו מעולם הבא ומטמאת כל רמ"ח איברים ושס"ה גידים גופניים ורוחניים לכן יזהר מאד בזה.

ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קנו. מצות לא תעשה שלא לאבד שום דבר קדוש ולא למחוק שום שם משמות הקדושים.

שנאמר: "לא תעשון כן לה' אלקיכם" (דברים יב, ד). והם שבעה שמות שאינם נמחקים. והמחוק אפילו אות אחת מהן לוקה, והמחוק אותיות הנטפלות לשם מאחריו כמו ד' דאלקיד, כ"ם דאלקיכם מכין אותו מכות מרדות. כלי שכתוב עליו שם, קוצץ למקום השם וגו'. ואם כתב שם על מתכות והתיך את המתכות לוקה. כתבי קודש ופירושיהן שכתבן ישראל בקדושה המאבדן מכין אותו מכות מרדות, ואם כתבן אפיקורס שורפין אותן עם האזכרות שבהן, ואסור לסתור ולאבד שום דבר קדושה.

ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קנה. מצות לא תעשה שלא לסור מדברי בית דין הגדול.

שנאמר: "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (דברים יז, יא). ובכלל זה כל מה שקבלנו מחז"ל כפי הש"ס שבידינו וכל המאמין במשה רבינו עליו השלום ובתורתו הקדושה חייב לסמוך מעשה הדת על פיהם ולהשען עליהם. אחד דברים שלמדו אותם מפי השמועה והם תורה שבעל פה, ואחד דברים שלמדו אותם על פי אחת ממדות שהתורה נדרשת בהן, ואחד דברים שעשו סייג לתורה, כל אחד מאלו בכלל הנ"ל. וכתב בספר החינוך ולענין החיוב עלינו לשמוע לדברי חכמינו הקדמונים ואל גדולינו בחכמת התורה ושופטינו שבדורנו, ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, והעובר על זה ופורץ גדר בדבר אחד מכל מה שלמדונו רבותינו בפירוש התורה עבר על לאו זה.

קנט-קס. מצות לא תעשה שלא להוסיף על מצוות התורה.

שנאמר: "לא תוסיפו על הדבר" (דברים ד, ב).

ומצות לא תעשה שלא לגרוע ממצוות התורה.

שנאמר: "ולא תגרעו ממנו" (שם). בין מתורה שבכתב בין מתורה שבעל פה, שאם אמר חכם על מצוה דרבנן שהיא מן התורה הרי זה מוסיף, ואם גרע ממצוות התורה הרי זה גורע, אבל חז"ל הוסיפו מצות דרבנן דרך תקנה או סייג או גזירה או כגון מקרא מגילה ונר חנוכה דרך שבח והודאה להשם יתברך ואמרו שהוא דרבנן זה אינו בכלל בל תוסיף, שהרי לא אמרו שהקדוש ברוך הוא צוה במצוה זו להוסיפה על מצוות התורה, וכן אם כהן הוסיף ברכה אחת על ג' ברכות של ברכת כהנים הכתובים בתורה הרי זה מוסיף. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קסא. מצות לא תעשה שלא לעשות אבן משכית להשתחוות עליה אפילו להשם יתברך.

שנאמר: "ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה" (ויקרא כו, א). ואם השתחוה עליה בפשוט ידים ורגלים מכין אותו מכות מרדות, ואם השתחוה עליה לעבודה זרה בין בפשוט בין שלא בפשוט חייב סקילה, ובבית הכנסת שרצופה באבנים צריך להציע מחצלאות או מיני קש ותבן על הארץ. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קסב. מצות לא תעשה שלא להקים מצבה בשום מקום.

שנאמר: "ולא תקים לך מצבה" (דברים טז, כב). ומצבה היא בנין אבנים שהכל מתקבצין אצלה ואפילו לעבוד את ה' אסור, שכן היה דרך עכו"ם ומי שעבר והקים מצבה בשום מקום אפילו לעבוד להשם יתברך לוקה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קסג. מצות לא תעשה שלא לכתוב כתובת קעקע בבשרו.

שנאמר: "וכתבת קעקע לא תתנו בכס" (ויקרא יט, כח). כתובת קעקע הוא ששורט בבשרו וממלא מקום השריטה בדיו או בשאר צבעונים. והעובר על זה לוקה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קסד. מצות לא תעשה שלא לעשות קרחה על מתו.

שנאמר: "ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת" (דברים יד, א). רוצה לומר שלא לתלוש שער ראשו. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קסה. מצות לא תעשה שלא לנחש.

שנאמר: "לא תנחשו" (ויקרא יט, כו). כגון: אתם שאומרים נפלה פתי מפי, או מקלי נפל מידי לא אלך למקום פלוני היום, או אם משים לו סמנים אם יארע לי כך וכך אעשה כך וכך, אם עשה מעשה על ידי ניחוש כזה הרי זה עובר על זה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קסו. מצות לא תעשה שלא לעונן.

שנאמר: "לא תעוננו" (ויקרא יט, כו). כגון אלו הנותנים עונות ועתים, לומר עונה פלונית או חודש פלוני טוב לעשות זה או להיפך, וכל עושה מעשה על פי הוברי שמים כאלה, הרי זה עובר על זה. וכן האוחז את העינים ומדמה בפני הרואים שעושה מעשה תמהון והוא לא עשה באמת כלום הרי זה עובר גם כן על זה שהוא בכלל מעונן. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קסז. מצות לא תעשה שלא לקסום.

שנאמר: "לא ימצא בך וגו' קוסם קסמים" (דברים יח, י). וקוסם הוא שמכה במטה אשר בידו בארץ הכאות הרבה וזועק זעקות משוונות ועוזב מחשבות ומביט לארץ זמן ארוך עד שנעשה כמו חולי הנופל ומגיד עתידות, ויש שעושים בחול או באבנים או שמשליך אזור עור בארץ, או שאוחז מקלו בידו ואומר אם אלך ואם לא אלך, הכל בכלל קסום, והעושה אחד מאלו עובר על זה, אבל השואל לקוסם אסור מדרבנן. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קסח. מצות לא תעשה שלא לכשף.

שנאמר: "לא ימצא בך וגו' מכשף" (דברים יח, י). ענין הכישוף הוא במיני עשבים ואבנים והדבק מן הדברים שמשתמשים בהם בני אדם אלו עם אלו וכיוצא בו בדברים אלו והעושה מעשה כשפים חייב סקילה. והשואל בכשוף אסור מדרבנן. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קסט. מצות לא תעשה שלא להיות חובר חבר.

שנאמר: "לא ימצא בך וגו' וחובר חבר" (דברים יח, יא). ענין חובר חבר הוא שמלחש דברים שאינם לשון עם, ומלחש על הנחש או על העקרב שלא יזיק, ויש שאוחז בידו בשעת הלחש מפתח או סלע וכיוצא בו הכל אסור. והחובר עצמו שאחז בידו כלום או שעשה מעשה בשעת דבורו אפילו הראה באצבעו או הניע ונדד איזה דבר לוקה, ואם לא עשה שום מעשה, וכן הנשאל בזה אסור מדרבנן. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קע. מצות לא תעשה שלא לעשות מעשה אוב.

שנאמר: "אל תפנו אל האובות" (ויקרא יט, לא). אוב זהו העושה פעולות עד שישמע השואל כאילו אחד מדבר עמו מתחת לארץ, וכן הלוקח גולגולת מן המת ומנחש בה עד שקול יוצא מתחת שחיו ומשיבו, ועוברים על זה בין השואל ובין הנשאל. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קעא. מצות לא תעשה שלא לעשות מעשה ידעוני.

שנאמר: "אל תפנו וגו' ואל הידעונים" (ויקרא יט, לא). ידעוני הוא שלוקח עצם בפיו מעוף ששמו ידוע, ומקטיר לה ועושה מעשים אחרים עד שיפול כנפה וידבר עתידות, ועוברים על זה בין השואל ובין הנשאל. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קעב-קעג. מצות לא תעשה שלא לשאול באוב, ושלא לשאול בידעוני.

שנאמר: "לא ימצא בך וגו' ושואל אוב וידעוני" (דברים יח, יא). והעובר ושאל באוב או ידעוני מכין אותו מכות מרדות ואינו לוקה מפני שלא עשה מעשה, ואם עשה מעשה על ידי שאלות אלו לוקה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קעד. מצות לא תעשה שלא לדרוש אל המתים.

שנאמר: "לא ימצא בך וגו' ודרוש אל המתים" (דברים יח, יא). וזה המרעיב עצמו ולן בבית הקברות כדי שיבוא אליו המת בחלום ויודיעו מה ששאל או עשה איזה מעשה אחר שיבוא גוף המת ויודיעו הרי זה לוקה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קעה. מצות לא תעשה שלא להתנבאות שקר בשם ה'.

שנאמר: "אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי את אשר לא צויתיו לדבר" (דברים יח, כ). כלומר שלא יאמר שום אדם שנאמרו לו דברים בנבואה מהשם יתברך, והשם יתברך לא אמרם, והעובר על זה וניבא בשקר מיתתו בחנק. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קעו. מצות לא תעשה שלא לגלח פאת הראש.

שנאמר: "לא תקיפו פאת ראשכם" (ויקרא יט, כז). וחייב על כל פאה ופאה, לפיכך המגלח שתי צעדיו אפילו בבת אחת לוקה שתיים, בין שגלח הפאות לבד, בין שגלח כל הראש כאחד. ודוקא איש המגלח לוקה מפני שעושה מעשה אבל המתגלח אינו לוקה, אלא אם כן סייע להמגלח. ואפילו במספריים אסור לגלח. ואשה אינה בכל תקיף ראשה, אבל היא אסורה לגלח פאת ראש איש, ואפילו קטן אסור לה לגלח. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קעז. מצות לא תעשה שלא להשחית פאת הזקן.

שנאמר: "ולא תשחית את פאת זקנד" (ויקרא יט, כז). חמש פאות יש בזקן ולוקה על כל פאה ופאה, ואם נטלן כולן כאחת עובר על חמשה לאוין ואינו חייב עד שיגלח אותן בתער, שהוא גילוח שיש בו השחתה, ולא תשחית כתיב. ואם גלח זקנו במספריים פטור, ודוקא המגלח חייב אבל המתגלח אינו לוקה עד שיסייע להמגלח. ואשה מותרת להשחית זקנה אם יש לה שער בזקנה, ואם השחיתה זקן איש, פטורה אבל אסורה. ובספר החינוך כתב שעל השחתת זקן עובר עוד שני לאוין חוץ מחמשה לאוין הנ"ל דהיינו ובחוקותיהם לא תלכו ולא ילבש גבר שמלת אשה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קעח. מצות לא תעשה שלא יהיה כלי גבר על אשה.

שנאמר: "לא יהיה כלי גבר על אשה" (דברים כב, ה). והיינו בגדים ותכשיטין שמפורסם בעיר שמיוחדים לאיש לא תלבש אותם אשה ולא תגלח ראשה כאיש. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קעט. מצות לא תעשה שלא ילבש גבר שמלת אשה.

שנאמר: "ולא ילבש גבר שמלת אשה" (דברים כב, ה). שמלת אשה היינו בגדים ותכשיטין שמפורסם בעיר שמיוחדים לאשה. וכן איש המלקט שערות לבנות מתוך שחורות מראשו או מזקנו אפילו שערה אחת, או אם צבע שערו שחור אפילו צבע שער לבנה אחת, על אחת מכל אלו עובר על זה, ומדברי סופרים שלא יעביר איש שער בית השחי ושער בית הערוה, והמעבירו במקום שאין מעבירים אלא נשים מכין אותו מכות מרדות. ומותר להעביר שער של שאר איברים במספריים בכל מקום. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

קפ. מצות לא תעשה שלא לחרוש בשור יחמור יחדו.

שנאמר: "לא תחרוש בשור ובחמור יחדו" (דברים כב, ז). והוא הדין כל מלאכה שעושה בשני מיני בהמה או חיה והיה אחד מהן מין טמא ואחד מין טהור. אפילו הנהיגן בקול והן מושכין הרי זה לוקה, אבל המזווגן פטור עד שימשוך או ינהיג. ואפילו מאה שהמשיכו או שהנהיגו כאחד או שישבו על העגלה, כולם לוקין. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קפא. מצות לא תעשה שלא ללבוש בגד מצמר ופשתים.

שנאמר: "לא תלבש שעטני צמר ופשתים יחדו" (דברים כב, יא). וזה נקרא כלאי בגדים. צמר, הוא צמר רחלים ואילים דוקא, כיון שנתחבר צמר ופשתים צד חבור בעולם אסור משום כלאים מן התורה, ואם לבש כלאים אפילו ארעי, ואפילו על גבי עשרה בגדים שאינו מהנהג כלום, ואפילו לגנוב את המכס הרי זה עובר על זה, וכן המתכסה בו עובר על זה. ומדברי

סופרים אסור לישב על מצעות של כלאים אפילו עשר מצעות רכין זו על גבי זו והתחתון שבהן כלאים אסור לישב על העליון. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קפב. מצות לא תעשה שלא להתעלם מאבדת ישראל להניחה.

שנאמר: "לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם וגו' לא תוכל להתעלם" (דברים כב, א). (ועיין בחלק המצות עשה מצוה ס"ט). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קפג. מצות לא תעשה שלא להניח בהמת ישראל רובץ תחת משאו וילך לו שלא לעזרו לפרוק מהבהמה.

שנאמר: "לא תראה את חמור אחיך או שורו נופלים בדרך והתעלמת" (דברים כב, ד). (ועיין בחלק המצות עשה מצוה ע'). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קפד. מצות לא תעשה שלא לעבור על הנדר.

שנאמר: "איש כי ידור נדר וגו' לא יחל דברו" (במדבר ל, ג). (ועיין בחלק המצות עשה מצוה ל"ט). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קפה. מצות לא תעשה שלא לאחר נדרו ונדבתו.

שנאמר: "כי תדור נדר וגו' לא תאחר לשלמו" (דברים כג, כב). ואינו עובר על זה עד שיעברו עליו שלשה רגלים, וצדקה היא גם כן בכלל הנדרים אבל על צדקה אם איחר עובר בבל תאחר מיד אשר עניי מצויין, ואם אין שם עניי מפריש ומניח עד שימצא עני, אין צריך להפריש. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קפו-קפז. מצות לא תעשה על פועל שלא יאכל בשעת מלאכה בדבר שגידולו מן הארץ אלא בגמר מלאכה.

שנאמר: "וחרמש לא תניף על קמת רעד" (דברים כג, כו). ומפי השמועה למדו שכל זמן שהוא עוסק בקצירה לא יניף חרמש לאכילתו.

ומצות לא תעשה על פועל שלא יקח בידו ממה שעשה ולא יקח יותר מאכילתו ויתן לאחרים. **שנאמר:** "ואל כליך לא תתן" (דברים כג, כה). (ועיין בחלק המצות עשה מצוה ס"ה). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קפח. מצות לא תעשה שלא למנוע בהמה מאכול בעת מלאכתה.

שנאמר: "לא תחסום שור בדישו" (דברים כה, ד). אחד שור ואחד כל בהמה וחיה. ואחד דישה או כל מלאכות של גידולי קרקע בין בתלוש בין במחובר, בין חסמה בשעת מלאכה בין חסמה מקודם, ואפילו חסמה בקול ועשה בה מלאכה והיא חסומה, הרי זה עובר על לאו זה, ואפילו היא בהמתו של עכו"ם חייב. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קפט. מצות לא תעשה שאם יקרא קן צפור לפניו לא יקח האם על הבנים.
שנאמר: "כי יקרא וגו' לא תקח האם על הבנים" (דברים כב, ו). (ועיין בחלק המצות עשה מצוה ע"ד). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קצ. מצות לא תעשה שלא להניח מכשול בביתו.
שנאמר: "ולא תשים דמים בביתך" (דברים כב, ח). (ועיין בחלק המצות עשה מצוה ע"ה). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קצא. מצות לא תעשה שלא להשחית אילן מאכל במצור.
שנאמר: "כי תצור על עיר וגו' לא תשחית את עצה" (דברים כ, יט). ולא במצור בלבד אלא בכל מקום שקוצץ אילן מאכל דרך השחתה לוקה, וכל המשבר כלי וקורע בגד והורס בנין ומאבד מאכלות דרך השחתה מכין אותו מכות מרדות מדבריהם, אבל קוצצין אילן סרק אפילו אין צריך לו וכן אילן מאכל שהזקין ואינו עושה פירות אלא דבר מועט שאין ראוי לטרוח בו דהיינו פחות מרובע קב זיתים וקב תמרים. וכן רשאי לקוץ אילן מאכל אם היה מזיק אילנות אחרים או מפני שמזיק בשדות אחרים או מפני שדמיו יקרים, שלא אסרה תורה אלא דרך השחתה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

קצב. מצות לא תעשה שלא לדור בארץ מצרים.
שנאמר: "לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד" (דברים יז, טז). ולפרקמטיא מותר, ואין איסור אלא להשתקע שם. ואסור לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ לעולם, אלא ללמוד תורה, או לישא אשה, או להציל מן הגוים, וכן יוצא הוא לסחורה. אבל לצאת לשכון בחוץ לארץ אסור, אלא אם כן חזק הרעב שם. כל השוכן בארץ ישראל עונותיו מחולין, אפילו הלך בה ארבע אמות זוכה לחיי העולם הבא, וכן הקבור בה נתכפרו לו עונותיו. ולעולם ידור בארץ ישראל אפילו בעיר שרובה עכו"ם, ולא ידור בחוץ לארץ אפילו בעיר שרובה ישראל, שכל היוצא לחוץ לארץ כאילו עובד עבודה זרה. וכשם שאסור לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ, כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות. ונוהג בכל זמן בזכרים ונקבות.

קצג. מצות לא תעשה שלא יבוא טמא למחנה לוייה הוא הר הבית.

שנאמר: "כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור וגוי לא יבוא אל תוך המחנה" (דברים כג, יא). וקבלו חז"ל (פסחים סח) שהוא מחנה לוי והוא הר הבית, וטמא שעבר על זה ונכנס להר הבית עובר בלאו זה. ונוהג גם בזמן הזה בזכרים ונקבות כיון שאנו טמאי מתים.

קצד. מצות לא תעשה שלא לשכוח מעשה עמלק.

שנאמר: "זכור את אשר עשה לך עמלק וגוי לא תשכח" (דברים כה, יז). והיינו בלב, שאסור לשכוח איבתו ושנאתו ממנו. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

תמו כל המצוות לא תעשה שימנע האדם בזמן הזה לעשותם ומספרם קצ"ד.

וסימנך צ"ד"ק.

מצוות התלויות בארץ

א. מצות עשה לרשת את ארץ ישראל ולא להניחה ביד הגוים.

שנאמר: "והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה" (במדבר לג, נז). מצוה זו כוללת שני דברים: מצוה לעלות לארץ, ומצוה ליישב את הארץ ולא להניחה לגוים או לשממה (רמב"ן בסה"מ מצוה ד').

ב. מצות עשה שיהיו פירות שנה הרביעית קודש.

שנאמר: "ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים לה'" (ויקרא יט, כד). מצוה להעלות פירות אלה לירושלים ולאוכלם בטהרה, או לפדותם ואת כסף הפדיון לאכול בירושלים. בזמן הזה פודים פירות אלה בפרוטה, כדרך שנוהגים במעשר שני, ואת הפרוטה משמידים.

ג-ד. מצות עשה שיניח הקוצר שדהו או הקוטף מטעיו בקצה השדה "פאה" לעניים.

שנאמר: "ובקוצרם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך לקצור וגוי לעני ולגר תעזוב אותם (ויקרא יט, ט). "תעזוב אותם" הוא מצות עשה, "לא תכלה" הוא מצות לא תעשה. אם אין העניים באים לשדות לאסוף את מתנותיהם, אין חובה להשאירם.

ה-ו. מצות עשה להניח את השבלים הנופלות בזמן הקציר לעניים.

שנאמר: "ולקט קצירך לא תלקט וגו' לעני ולגר תעזוב אותם" (ויקרא יט, ט). "תעזוב אותם" הוא מצות עשה, "לא תלקט" הוא מצות לא תעשה. שתי שבלים הנם לקט, ושלושה שבלים ויותר אינם לקט ושייכים לבעלים.

ז-ח. מצות עשה להניח את העומר שנשכח בשדה לעניים.

שנאמר: "כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולא למנה יהיה" (דברים כד, יט). "לגר ליתום ולא למנה יהיה" הוא מצות עשה, "לא תשוב לקחתו" הוא מצות לא תעשה.

ט-י. מצות עשה להניח בעת הבציר את העוללות לעניים.

שנאמר: "כי תבצור כרמך לא תעולל אחריך לגר ליתום ולא למנה יהיה" (דברים כד, כא). "לגר ליתום ולא למנה יהיה" הוא מצות עשה, "לא תעולל" הוא מצות לא תעשה. העוללות הן האשכולות שאין להם כתף, דהיינו שהענבים שבחלק העליון של האשכול אינן צפופות, ואין לו נטף, דהיינו הענבים שבחלק התחתון שבאשכול אינן צפופות ואינן מונחות זו על זו.

יא-יב. מצות עשה להניח בעת הבציר את הפרט לעניים.

שנאמר: "ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזוב אותם" (ויקרא יט, י). "לעני ולגר תעזוב אותם" הוא מצות עשה, "לא תלקט" הוא מצות לא תעשה. הפרט הוא גרגיר אחד או שנים הנפרטים מהאשכול בעת הבציר.

יג. מצות עשה להפריש מן הפירות תרומה גדולה.

שנאמר: "כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן, ראשיתם אשר יתנו לה' לך נתתים" (במדבר יח, יב). מן התורה חייבים להפריש מעשרות מדגן תירוש ויצהר בלבד, ומדרבנן מכל גידולי קרקע שהם מאכל אדם. התרומה נאכלת לכהנים בטהרה, ובזמן הזה אסורה באכילה.

יד. מצות עשה להפריש מן הפירות מעשר ראשון.

שנאמר: "ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה" (במדבר יח, כא). מעשר זה מפרישים בעלים אחרי הפרשת תרומה גדולה. המעשר הראשון אינו קודש ומותר לזרים אחרי שהפרישו ממנו תרומת מעשר.

טו. מצות עשה להפריש מעשר שני.

שנאמר: "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה: ואכלת לפני ה' אלקיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם וגו' למען תלמד ליראה את ה' אלקיך כל הימים" (דברים יד, כב). מעשר זה נוהג בפירות שגדלו בשנים א' ב' ד' ה' לשמיטה. מדין תורה יש להעלות את הפירות לירושלים ולאוכלם בטהרה, ואם רחוקה הדרך מותר לפדותם בכסף (הבעלים מוסיף

חומש) ואת הכסף מעלים לירושלים וקונים בו אוכל. כיום שאין לנו טהורים פודים את המעשר בפרוטה ומשמידים אותה.

טז. מצות עשה להפריש מעשר עני

שנאמר: "מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך בשנה ההיא וגו' ובא הלוי וגו' והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך ואכלו ושבעו" (דברים יד, כח). מצות מעשר עני נוהגת בשנים ג' ו' לשמיטה. כיום חובה לתת מעשר עני מטבל ודאי.

יז. מצות עשה להפריש מהמעשר הראשון תרומת מעשר.

שנאמר: "ואל הלויים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר וגו' והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר" (במדבר יח, כו). מעשר זה יש לתת מן היפה, שנאמר "מכל מתנותיכם תרימו את כל תרומת ה'. מכל חלבו את מקדשו ממנו" (במדבר יח, כט). כיום, שאין הכהנים אוכלים תרומת מעשר בגלל טומאתם, מפרישים את המעשר והוא אסור באכילה.

יח. מצות עשה להתודות לפני ה' על שקיימו מצות מעשרות.

שנאמר: "כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר וגו' ואמרת לפני ה' אלקיך בערתי הקדש מן הבית" (דברים כו, יב). מצוה זו נוהגת בפסח של שנה רביעית ושל שביעית, שאז כלים פירות השנים הראשונה השניה והשלישית (בפסח רביעית) ופירות רביעית חמישית ושישית (בפסח שביעית) נחלקו הפוסקים אם נוהגת מצווה זו בזמן הזה.

יט. מצות עשה להפריש חלה מן העיסה.

שנאמר: "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה" (במדבר טו, כ). בזמן שהכהנים טהורים מפרישים מעיסה במשקל של קילו ורבע ומעלה אחד מעשרים וארבע או אחד מארבעים ושמונה, וכיום שאין הכהנים טהורים ואינם יכולים לאכול את ה"חלה" מפרישים כזית ושורפים אותו. גם בחוץ לארץ מפרישים חלה, ראה לעיל במצות עשה נ"ז.

שעורי עיסה החייבת בחלה: קמח שמשקלו 1666 גרם, חייב להפריש חלה בברכה. קמח שמשקלו 1615,3 גרם, חייב להפריש חלה בלי ברכה. ומקמח שמשקלו 1230 גרם, ראוי להפריש חלה בלי ברכה.

כ-כא-כב-כג-כד. מצוות שמיטה

מצוות עשה לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן בשנה השביעית.
שנאמר: "ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה' שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור, את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצור שנת שבתון יהיה לארץ" (ויקרא כה, ה). "שבת שבתון יהיה לארץ" הוא מצות עשה. "שדך לא תזרע" הוא לאו שלא לעבוד עבודת הארץ בשביעית. "וכרמך לא תזמור" הוא לאו שלא לעבוד עבודת האילן בשביעית. "את ספיח

קצירך לא תקצור" הוא לאו שלא לקצור מה שהצמיחה הארץ מעצמה בשביעית כמו שנקצור בכל שנה. "ואת ענבי נזירך לא תבצור" הוא לאו שלא ללקוט מה שיצמיחו האילנות מן הפירות בשביעית כמו שנאסוף פירותיהם בכל שנה. ונוהגות מצוות אלה מן התורה בשעה שכל ישראל על אדמתם, ובזמן הזה מדרבנן.

כה. מצות עשה להפקיר כל מה שתצמח הארץ בשנה השביעית.

שנאמר: "והשביעית תשמטנה ונטשתה" (שמות כג, יא).

כו. מצות עשה לאכול פירות שביעית.

שנאמר: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" (ויקרא כה, ו). (רמב"ן בספר המצוות עשה ג').

כז. מצות לא תעשה שלא לאכול טבל.

שנאמר: "ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה" (ויקרא כב, טו). וה"טבל" הוא הפירות שלא הפרישו מהם תרומות ומעשרות. העובר על לאו זה ואכל וטבל לפני שהופרשה ממנו תרומה גדולה – חייב מיתה בידי שמים: האוכל טבל אחרי הפרשת תרומה גדולה, ולפני הפרשת המעשרות, חייב מלקות.

כח. מצות לא תעשה שלא לשנות סדר המעשרות.

שנאמר: "מלאתך ודמעך לא תאחר" (שמות כב, כח).

אין להקדים תרומה לבכורים ומעשר ראשון לתרומה ומעשר שני לראשון, אבל נוציאם כסדר הזה: בכורים תרומה מעשר ראשון מעשר שני.

כט. מצות לא תעשה שלא לאכול כלאי הכרם.

שנאמר: "פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם" (דברים כב, ט). כלאי הכרם הם הכלאים היחידים האסורים באכילה ובהנאה, בעוד כל שאר כלאי זרעים פירותיהם מותרים, ורק זריעתם והטיפול בס אסור. (הובא במצות לא תעשה ק"ז).

ל. מצות לא תעשה שלא למכור מאדמת ארץ ישראל לגוי.

שנאמר: "ולא תחנם" (דברים ז, ב). ולמדו שלא לתת לגוים חניה בארץ, שאם אין להם חניה סופם עוזבים את ארץ ישראל. ועיין לעיל במצות לא תעשה כ'.

לא-לב-לג. שלש מצוות לא תעשה באיסור חדש

(הובא במצות לא תעשה ק"א ק"ב ק"ג).

לד. מצות לא תעשה שלא לאכול ערלה ואף בהנאה אסור.

(הובא במצות לא תעשה אות ק"ה).

לה. מצות לא תעשה שלא לזרוע כלאים.

(הובא במצות לא תעשה את ק"ז).

לו. מצות לא תעשה שלא לזרוע כלאי הכרם.

(הובא אות ק"ז).

לז. מצות לא תעשה שלא לקחת מגבול חברו.

שנאמר: "לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים בנחלתך אשר תנחל בארץ אשר ה' אלקיך נותן לך לרשתה (דברים יט, יד). לא תסיג גבול לשון נסוגו אחר שמחזיר סימן חלוקת הקרקע לאחר לתוך שדה חברו למען הרחיב את שלו, והלא כבר נאמר "לא תגזול" מה תלמוד לומר "לא תסיג" לימד על העוקר תחום חברו שעובר בשני לאוין, יכול אף בחוצה לארץ תלמוד לומר בנחלתך אשר תנחל בארץ, בארץ ישראל עובר בשני לאוין בחוצה לארץ אינו עובר אלא משום לא תגזול (רש"י).

מבוא

אמרו חכמינו זכרונם לברכה: חוקים חקקתי לך ואין לך רשות להרהר בהן, ויצרו של אדם נוקפו בהן, ואומות העולם משיבין עליהם, כגון איסור בשר חזיר ובשר בחלב ועגלה ערופה ופרה אדומה ושעיר המשתלח. וכמה היה דוד המלך עליו השלום מצטער מן האפיקורסין ומן הגוים שהיו משיבין על החוקים, וכל זמן שהיו רודפין אותנו בתשובות השקר שעורכין לפי קוצר דעת האדם, היה מוסיף דביקות בתורה שנאמר: "טפלו עלי שקר זדים אני בכל לב אצור פקודיך" (תהלים קיט, סט), ונאמר שם: "כל מצוותיך אמונה שקר רדפוני עזרני". וכל הקרבנות כולן מכלל החוקים הן, אמרו חכמים שבשביל עבודת הקרבנות, העולם עומד, שבעשיית החוקים והמשפטים זוכין הישרים לחיי העולם הבא, והקדימה תורה ציווי על החוקים שנאמר: "ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" (ויקרא יח, ה).

בסוף הלכות תמורה כתב (הרמב"ם):

רוב דיני התורה אינן אלא עצות מרחוק, מגדול העצה לתקן הדעות וליישר כל המעשים.

וכן הוא אומר "הלא כתבתי לך שלישים במועצות ודעת, להודיעך קושט דברי אמת

להשיב אמרים לשלחך" (משלי כב, כ).

עד כאן לשון הרמב"ם ז"ל.

והנה כתיב בקרא "אשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ מאד" (תהלים קיב, א), ופשטיה דקרא ד"ירא את ה'" קאי על הלאוין שבתורתנו הקדושה ו"במצותיו חפץ מאד" קאי על המצוות

עשה שבתורה. וכוונתו: שישמור האדם את עצמו שלא לעבור על הלא תעשה ויקיים את מצות העשה. ומצינו בחז"ל (ע"ז י"ט) שדייקו בתיבת ב"מצוותיו" ופירשו "ולא בשכר מצוותיו". והנה לכאורה יפלא, הלא ידוע כי שכרן של מצוות הוא שיהנה מזיו השכינה בגן עדן, שהיא גדולה בתענוגה בערכה שאי אפשר לנו להעלות על השכל. וכשרצו חז"ל לגלות לנו גדולת ערך התענוג הזה לא מצאו לו מדה קצובה רק כללו אותו בכלל גדול אחד ואמרו (במסכת אבות פ"ד יז) "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה". ופשוט דבתיבות "כל חיי העולם הזה" נכלל גם חיי מלכים ושרים עם כל תענוגיהם וגדולתם ורוב עשרם, וכל מין תענוג שאפשר רק לשכל האדם להשיג, הם כאין וכאפס לעומת התענוג של "נהנה מזיו השכינה", ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה. ולפי זה יפלא, מי לא יכסוף וישתוקק לשכרן של מצוות שהוא שכר גדול למאד עד אין לשער?! ונקח לדוגמא: הרי רואים אנו בעינינו כי מי שהוא נבחר מאת העם מכמה עשרות אלפים איש, שהוא יהיה מרואי פני המלך תמיד, ולא עוד אלא שהוא יהיה בראש השרים, וירצה מי שהוא ליתן לו מי יודע כמה, לא יתראה בשום אופן להחליף הממון הרב שיתנו לו, בעד הזכות שיש לו לראות פני המלך תמיד ולעמוד בראש השרים. ואם כן, על אחת כמה וכמה, קל וחומר בן בנו של קל וחומר, להיות נהנה מזיו השכינה שהוא תענוג גדול אמיתי יותר ממה שאפשר לנו לתאר, בודאי לא ישוו בעיניו כל גנזי מלכים ואוצרותיהם עבור רגע של קורת רוח בעולם הבא. ואם כן איך אפשר להחליט לומר שאין אדם חפץ בשכר מצוה? וזהו פלא גדול.

ואמרת לבאר, דדבר ידוע הוא דבכל מקום שנאמר "מאד" מורה על אין סוף ותכלית בלתי הפסק. וזהו פירוש הדברים: "במצוותיו חפץ מאד", ולא בשכר מצוותיו, דאף על פי שביארנו גדולת ערך שכרן של מצוות שהוא למעלה למעלה, וגודל תשוקת האדם להשיג התענוג הזה, אף על פי כן "במצוותיו חפץ מאד", היינו תשוקה וכסיפה עד אין סוף ותכלית, אחרי התבוננו על גודל המצוה גופא עד היכן מגיעה. ואפילו שכרה כאין וכאפס נחשב, לעומת גדולת עשיית המצוה גופא. ואין קץ וסוף לתשוקת האדם לקיים המצוה.

והנה אחרי שביארנו את כל הנ"ל, בודאי יחפץ כל איש ישראל לקיים כל המצוות שאפשר לו לקיים. אבל אם יקח האדם לנגד עיניו את כל הירמ"ח מצוות עשה שבתורה הקדושה, ימצא הרבה מצוות עשה שאי אפשר לו לקיים, כי ישנן הרבה מצוות הנהוגות בארץ ישראל ולא בחוץ לארץ, וישנן מצוות הנהוגות רק בזמן שבית המקדש קיים, וישנן השייכות לקדושה וטהרה, וישנן הנהוגות בבתי דין סמוכים ולנו הלא אין בתי דין סמוכים, ואם יצטרך לברור בעצמו את המצוות שאפשר לו לקיימן יקשה לו הדבר.

על כן לקטנו פה בעזרת השם יתברך בקונטרס מיוחד את כל מצוות העשה שאפשר לנו לקיימן בזמן הזה, וכל הלאוין שימנע האדם מלעשותם בזמן הזה, כפי שמנאם הרמב"ם והרבה מהראשונים זכרונם לברכה.

וכדי שלא יקשה על האדם ללמד כל המצוות עשה בפעם אחת, עצתי ללמוד מחציתם ביום ב' בשבוע, ומחציתם ביום ה' בשבוע, וכן יעשה בכל שבוע ושבוע, ובהמשך הזמן יהיו שגורים בפיו כל המצוות עשה שאפשר לו לאדם לקיימן בזמן הזה. ואחר כך יעשה כן בהלאוין, ללמוד מחציתם ביום ב' בשבוע ומחציתם ביום ה' בשבוע עד שבהמשך הזמן יהיו שגורים בפיו כל הלאוין שצריך לזוהר מהם, ובכל עת שתזדמן לפניו אחת ממצוות אלו יזכור לקיימן. וכמו שאמרו חז"ל על הפסוק "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם" (במדבר טו, לט), שזכירה מביאה לידי עשייה.

כתב הרמב"ם סוף הלכות מעילה :

ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולידע סוף ענינם כפי כחו, ודבר שלא ימצא לו טעם ולא ידע לו עילה אל יהא קל בעיניו, ולא יהרוס אל ה' פן יפרוץ בו, ולא תהא מחשבתו בו כמחשבתו בשאר דברי החול. בא וראה כמה החמירה תורה במעילה, ומה אם עצים ואבנים ועפר ואפר, כיון שנקרא שם אדון העולם עליהם בדברים בלבד נתקדשו, וכל הנוהג בהם מנהג חול מעל בהם ואפילו היה שוגג צריך כפרה, קל וחומר למצוות שחקק לנו הקדוש ברוך הוא, שלא יבעט האדם בהם מפני שלא ידע טעמן, ולא יחפה דברים אשר לא כן על השם יתברך, ולא יחשוב בהן מחשבתו בדברי החול. הרי נאמר בתורה: "ושמרתם את כל חוקותי ואת כל משפטי ועשיתם אותם" (ויקרא יט, לז), ואמרו חכמינו זכרונם לברכה ליתן שמירה ועשיה לחוקים כמשפטים. והעשיה ידועה שיעשה חוקים והשמירה שיזהר בהם ולא ידמה שהם פחותים מן המשפטים, והמשפטים הם המצוות שטעמן גלוי וטובת עשייתן בעולם הזה ידועה, כגון גזל ושפיכות דמים וכבוד אב ואם. והחוקים הם מצוות שאין טעמן ידוע.